

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Ella Oksa

Monipaikkaisesti merkityksessä maaseutu

Tapaustutkimus etätyöstä Evijärvellä

Johtamisen yksikkö
Pro gradu -tutkielma
Hallintotieteiden maisteri

Vaasa 2021

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen yksikkö****Tekijä:** Ella Oksa**Tutkielman nimi:** Monipaikkaisesti merkityksessä maaseutu : Tapaustutkimus etätyöstä Evijärvellä**Tutkinto:** Hallintotieteiden maisteri**Oppiaine:** Aluetiede**Työn ohjaaja:** Ilkka Luoto**Valmistumisvuosi:** 2021 **Sivumäärä:** 83

TIIVISTELMÄ:

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, ovatko monipaikkaiset henkilöt halukkaita muuttamaan maaseudulle etätyön mahdollistamana ja mitkä tekijät etätyöskentelijöiden viihtyvyyttä maaseutukunnissa edistävät. Tutkimuksen tapauksena toimii Etelä-Pohjanmaan ydinmaaseudulla sijaitseva Evijärven kunta, jolloin kolmantena tutkimusaiheena selvitetään Evijärven kunnan kykyä houkuttaa etätyöntekijöitä alueelleen.

Suomi on Euroopan harvoin asutuina maa ja pieniä maaseutumaisia kuntia on Suomessa paljon. Maaseudun autioituminen on todellinen ongelma ja jo vuosien ajan ongelmaan on etsitty ratkaisua etätyöntekijöistä. Koronapandemian vuoksi etätyönteko lisääntyi räjähdysmäisesti keväällä 2020, jolloin suuri osa suomalaisista siirtyi etänä työskentelyn muotoon. Saman aikaisesti monipaikkaisuuden ilmiö kasvaa ja vapaa-ajan asunnoilla vietetyn ajan määrä lisääntyy. Tutkimus paneutuu ajankohtaisuudellaan yhteiskunnan digiloikan myötä muuttuneisiin työnteon malleihin ja siihen, millaista roolia maaseutu monipaikkaisuuden yhteiskunnassa tänä päivänä näyttelee.

Laadullisen tutkimuksen empiria kerättiin viidellä teemahaastattelulla. Teemahaastattelut kohdistuivat neljään etätyöskentelijään ja yhteen kunnan johtavassa asemassa olevaan toimihenkilöön. Etätyöskentelijöitä haastateltaessa teemakokonaisuuksina toimivat etätyö, tietotekniikka ja etätyötilat, etätyökunnan elinvoimaisuus ja monipaikkaisuus. Kunnan toimihenkilön teemahaastattelun teemat koostuivat etätyöläisten elinvoimaisuustekijöistä, etätyöskentelymahdollisuuksista, etätyökunnan elinvoimasta, palveluista ja monipaikkaisuudesta. Aineisto analysoitiin laadullisen tutkimuksen sisältöanalyysin mukaisesti.

Tutkimuksen tuloksista selviää, että etätyöskentelijät eivät ole halukkaita muuttamaan maaseudulle etätyön mahdollistamina. Kuitenkin tutkimus osoittaa, että monipaikkaisuus lisääntyy ja maaseudulla vietetyn ajan halukkuus kasvaa. Etätyöntekijät arvostavat ydinmaaseudulla ympäristölähtöistä paikkaperustaista kehittämistä, luontoa, liikunta- ja vapaa-aikapalveluita, yhteistapahtumia, tietoliikenneyhteyksiä, kulkuyhteyksiä, etätyötiloja ja osallistamisen kulttuuria. Maaseutukuntien onkin monipaikkaisuuden kasvaessa keskityttävä tapaan hyödyntää monipaikkaiset henkilöt alueen ulkoisina resursseina, jolloin myös maaseudun ja kaupungin keskinäisriippuvuus korostuu.

AVAINSANAT: Etätyö, monipaikkaisuus, maaseutu, autioituminen, digitalisaatio,

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen tausta	5
1.2	Tutkimuskysymykset, -tavoitteet ja -rakenne	7
1.3	Käsitteet	8
2	Maaseutu	11
2.1	Autioituva maaseutu	12
2.2	Maaseutupolitiikka	13
2.3	Maaseudun mahdollisuudet	15
3	Etätyö ja monipaikkaisuus	20
3.1	Etätyön historia	24
3.2	Etätyön suosio vuosien saatossa	27
3.3	Monipaikkaisuus	31
3.4	Kaksoiskuntalaisuus ja vapaa-ajan asunnot	33
3.5	Yhteiskunnan ja maaseudun digitalisaatio	38
4	Aineisto ja menetelmät	46
4.1	Tapaustutkimuksen konteksti ja osallistujat	47
4.2	Haastattelut ja sisällön analyysi	49
5	Aineiston analyysi	51
5.1	Yksinäisyys vaanii myös maaseudulla	51
5.2	Alueen luontaiset vahvuudet ja arjen sujuvuus houkuttelevat	53
5.3	Aktiivisuus yhteisöllisyyden lisääjänä	56
5.3.1	Monipaikkaiset kuntien väliinputoajina	58
5.4	Oman itsensä lokerointi pelottaa	62
6	Tulokset ja johtopäätökset	66
6.1	Tulokset	66
6.2	Pohdintaa	68
	Lähteet	72

Liitteet	80
Liite 1. Etätyöntekijöiden haastattelurunko	80
Liite 2. Kunnan toimihenkilön haastattelurunko	82

1 Johdanto

Niemen (2004) kuvaelman mukaan korkeat talot, kapeat kadut, ruuhkainen liikenne ja ihmisvilinä sävyttävät stereotyyppimaista kaupunkikuvaa mielissämme. Vastapainona voimme kuvitella maaseutumaisen ympäristön, jossa viljapellot kumpuilevat punamultaisten rakennusten taustoilla, pihapiireistä erottuvat navetat ja koivupuut sekä kauempana peltojen takaa siintävät sinertävät metsiköt. Kaupunkien tunnuspiirteisiin taas nähdään perinteisesti liitettävän likaisuus, ahtaas, synnillisuus, viihtymättömyys sekä sateisuus, kun taas maaseutu yhdistetään aurinkoisuuteen ja ikuisen kesän tunnelmaan. (Niemi, 2004, s. 4.) Esimerkiksi tämä näkemys on kaupunkiasumista kärjistävä ja maaseutua ihannoiva. Erilaiset oletukset, haaveet, mieltymykset ja tavoitteet vaikuttavat yhä enenevässä määrin hyvinvointivaltion muuttoliikkeisiin ja siihen, millaisia alueita muodostuu.

Tässä tutkimuksessa tulen perehtymään Evijärven kunnan etätyöntekijöiden ja kunnan johtavassa asemassa olevan toimihenkilön mielipiteisiin etätyönteosta maaseudulla. Tutkimukseni tapauksena toimii siis Evijärven kunta, jonka kontekstiin sisältyvät kunnan etätyöskentelijät ja toimihenkilö haastatteluineen. Ajatuksenani on lähteä tutkimusmatkalle etsimään kuntien tarjonnasta sellaisia tekijöitä, joiden kautta voimme maaseutukuntia etätyöskentelijöiden avulla elvyttää.

1.1 Tutkimuksen tausta

Tervo toteaa artikkelissaan pitkään jatkuvan maaltamuuton seurauksena aiheutuvan tiettyjen kaupunkiseutujen paisumista sekä laajojen alueiden tyhjenemistä ja autioitumista. Aluelähtöisestä näkökulmasta katsottuna tästä maan sisäisestä alueellisesta liikehdinnästä seuraa yhteiskunnallista alueellista epätasapainoa (Tervo, 2019, s. 254) ja maaseutukuntien autioitumista. Kotimaamme mielletään hyvin pitkälti maaseutuimagoiliseksi maaksi suurten maantieteellisten etäisyyksien ja vähäisten kaupunkikeskusten vuoksi. Suomi sijoittuu viiden maaseutumaisimman maan joukkoon väestötiheyden,

maaseutuväestön osuuden ja maaseutualueiden tuottaman bruttokansantuotteen perusteella (Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 1).

Koska teknologia kehittyy maailmassa kiihtyvää vauhtia, mahdollistaa se joustavan työnteon muodon joko maaseudulla tai kaupungissa. Tästä esimerkkinä teknologiahistoriasta on nähtävissä, kuinka 1980-luvun tietotuvat ovat muuntuneet tänä päivänä mukamme kulkevien tietolaitteiden muotoihin (Leinamo, 2009, s. 35; Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 20). Jonker-Hoffrénin, Järvensivun ja Koivusen (2020) mukaan työnteon tulevaisuutta on ennustettu liiaksi teknologiakehityksen valossa, kunnes koronapandemia ilmestyi ja rikkoi sosiaalisen etätyön esteet. Muutoksen nopeus yllätti kaikki ja uskotaan, ettei työnteke palaudu koronan jälkeisessä maailmassa enää entiselleen. (Jonker-Hoffrén, Järvensivu & Koivunen, 2020.)

Teknologia on tuonut meidät tilanteeseen, jossa työnteosta on tullut yhä joustavampaa, ja etätyö mahdollistaa paikkariippumattoman sekä ajallisesti joustavan työnteon muodon. Monipaikkaisuus lisääntyy ja ihmisten halukkuus yhdistää työ ja vapaa-aika on noussut keskiöön. Yhä useammin päädytään jakamaan aikaa eri paikkakuntien välillä (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 11), minkä seurauksesta on ryhdytty kehittämään erilaisia kuntalaisuusvariaatioita. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisun (2020) mukaan etätyö innostaa ihmisiä aikaa, rahaa ja ympäristöä säästävänä ja joustavuutta lisäävänä työnteon muotona. Lisäksi luonnossa liikkuminen ja kaupunkiasumisen kalleus nähdään etätyöstä saatavina hyötyinä. (Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu, 2020.) Etätyön ja monipaikkaisuuden korostuessa asioita on ryhdytty ajattelemaan uudelta kantilta, jolloin aiemmin hyväksi todetut toimintatavat näyttäytyvätkin nyt yllättävän kankeilta ja aikaa vieviltä vaihtoehdoilta. Näiden hyötyjen seuraukset saattaisivat muuttaa työnteonhistoriaa etätyösuosion räjähtäessä koronapandemian jälkeisessä Suomessa.

Etätyötä on kuitenkin pidetty jo vuosikymmeniä maaseudun autioitumisen pelastajana, eikä merkittäviä tuloksia ei ole yhteiskunnassa vielä saatu aikaan. Koronan aiheuttaman digiloikan jälkeen tilannetta on mielestäni aiheellista tutkia uudelleen ja selvitettävä

etätyöskentelijöiden mielipiteitä siitä, missä he haluavat joustavaa työnmuotoa toteuttaa. Onko se edelleen kaupunki- ja maaseutualueiden yhdistelyä vai olisivatko kaupunkilaiset innokkaita muuttamaan kokoaikaisesti maaseudulle etätöiden mahdollistamina? Toisaalta, vaikka etätöntekijämäärät lisääntyisivät maaseudulla vain jaksoittaisesti, saataisi se jo itsessään elvyttää näivettyneitä alueita, ilman, että heidän tarvitsisi muuttaa sinne.

Maaseudun autioitumisen lisääntyessä Tervo (2019) kannustaa kurkkaamaan myös ilmiön toiselle puolelle ja huomauttaa, että tilannetta on syytä katsoa aluelähtöistä näkökulmaa syvemmin. Kun ihmisten alueellisen liikehdinnän lopputulemaa tutkitaan ihmislähtöisestä näkökulmasta, perehdytään eri alueilla asuvien ihmisen hyvinvointiin ja elinoloihin. (Tervo, 2019, s. 254.) Kuten itsekin olen todennut, aluetieteen näkökulmasta perehdytään usein juuri alueiden kehittämiseen ja tietynlaisten aluetilastoinnin pohjalta tapahtuvaan kategoriointiin. Tässä tutkimuksessa pyrin syventymään tällaisten tilastojen takaisiin ilmiöihin ja ajatusmaailmoihin sekä siihen, mahdollistavatko maaseutua ihanovat mielipiteet maaseutualueiden elpymisen. Erityisesti se, kuinka konkreettisesti ihmisten onnellisuuden tunne ja hyvän elämän tavoittelu ohjaavat aluekehitystä ja alueiden, kuten kuntien muodostumista, herättävät aluekehittämisestä kiinnostuneen tutkijan mielen.

1.2 Tutkimuskysymykset, -tavoitteet ja -rakenne

Tutkimukseni on tapaustutkimus Evijärven alueella työskentelevästä neljästä etätyöskentelijästä ja yhdestä johtavassa asemassa olevasta kunnan toimihenkilöstä. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, onko etätöntekijöistä maaseudun pelastajiksi ja mitkä tekijät tukevat heidän viihtyvyyttään maaseudulla työskentelyssä. Lisäksi täydennän tutkimustani Evijärven kunnan johtavassa asemassa olevan toimihenkilön haastattelulla, jossa pyrin selvittämään kunnan tapaa edistää etätyöskentelyä alueellaan. Tällöin vertaillen syntyy arvokasta tapaustutkimusmateriaalia, jota myös muut maaseutumaiset pienet kunnat voivat etätyöskentelijöiden tavoittelussa hyödyntää.

Tutkimus kohdentuu tapaustutkimuksena Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevaan Evijärven kuntaan. Tutkimukseni viitekehys käsittelee autioituvaa maaseutua sekä vastakaupungistumisen ilmiötä, etätyön historiaa ja sen nykyistä suosiota. Aiemmin tutkittu tieto monipaikkaisuudesta ja kaksoiskuntalaisuudesta antaa tutkimukselle tarvittavaa taustatietoa. Viitekehyksessä pureudutaan myös yhteiskunnan ja maaseudun digitalisaation kehittymiseen. Tutkielman empiiristä osuutta, joka koostuu sekä etätyöskentelijöiden että kunnan toimihenkilön haastatteluaineistoista, käsittelem ja analysoin luvussa viisi. Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset esitellään luvussa kuusi.

Pro gradu -tutkielmani pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Ovatko kaupungeissa asuvat etätyöntekijät kiinnostuneita muuttamaan maaseudulle etätyön mahdollistamina?
2. Millaiset palvelut, tarjonnat ja houkuttimet edistävät etätyöskentelyä maaseutukunnissa?
3. Kuinka ydinmaaseudulla sijaitseva Evijärven kunta voi tehostaa houkuttelevuuttaan etätyöläisten silmissä?

1.3 Käsitteet

Maaseudulla tarkoitetaan alueita, jotka on rajattu kaupungin kehysalueiden ulkopuolelle (Tilastokeskus, n.d.). Maaseutualueita voidaan rajata monella eri tapaa esimerkiksi tilastointia, aluepolitiikkaa ja tutkimusta varten. Kuntien, postinumeroalueiden, seutukuntien, taajamarajauksien ja karttaruutujen avulla alueita pystytään rajata. Yleisimmin maaseudut määritellään väkiluvun, väestötiheyden, elinkeinorakenteen ja pendelöinnin perusteella. Suomen maaseutupolitiikan tavanomaisin maaseudun määrittely käsittää kaikki alle 30 000:n asukkaan kunnat ja kaupungit, kun taas suppean määrittelyn mukaan maaseuduksi luetaan haja-asutusalueet sekä pienet alle 500 asukkaan taajamat. (Tilastokeskus, 2003.) Maaseutualueet luokitellaan maaseudun paikalliskeskuksiin, kaupungin

läheisiin maaseutuihin, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun (Tilastokeskus, n.d.). Kaupunkien ja maaseutualueiden vuorovaikutus on lisääntynyt, minkä johdosta keskitytään aiempaa enemmän alueiden väliseen keskinäisriippuvuuteen alueiden kategorioinnin sijaan. Alueiden välillä kasvavan yhteyden nähdään kaventavat luokittelun rajaa ja vähentävän vastakkain asettelun kulttuuria. (Vihinen, 2020.)

Etätyötä määritellessä tärkeimpinä huomioina pidetään työnteen paikkaan ja aikaan liittyvää joustoa. Yleisimmillään etätyö määritellään työksi, jota suoritetaan työpaikan ulkopuolella. Kuitenkaan etätyön teon paikkaa ei ole rajattu tai määritelty tarkasti ja siksi sitä voidaan suorittaa esimerkiksi työnantajan toisissa tiloissa tai muussa etätyöpisteessä. Tärkeässä roolissa etätyöskentelyssä on tietotekniikan hyödyntämisen mahdollisuus. (Kansallinen etätyöpäivä, n.d.) Eurooppa-tasolla etätyön yhteisistä säännöistä on sovittu etätyön puitesopimuksessa. Työpuitesopimus sisältää etätyön vapaaehtoisuuteen, tietoturvaan, yksityisyydensuojaan, työvälineisiin ja työsuojeluun liittyviä ohjeistuksia, joiden on etätyösopimuksessa määrä täyttyä. (Akava, 2020.)

Monipaikkaisuus tarkoittaa ilmiötä, joka koostuu eri paikoissa tapahtuvasta työnteosta, kuluttamisesta, tuotannosta, vapaa-ajan vietosta, palvelujen tarjoamisesta ja käytöstä, liikkumisesta sekä vuorovaikutuksesta. Monipaikkaisuudessa ihmisten elinympäristöjä leimaavat yhä vahvemmin useat merkitykselliset paikat sekä liikkuminen niiden välillä. Paikkaidentiteettien synty ja yhteisöllisten roolien muodostuminen on kytköksissä olennaisesti monipaikkaisuuden ilmiöön. (Haukkala, 2011, s. 6.) Monipaikkaisuus on merkittävästi sidoksissa globalisaatioon, työmarkkinoiden joustavuuden lisääntymiseen, kotitalouksien vaurastumiseen, perherakenteiden murrokseen sekä digitalisaation mahdollistamaan paikkariippumattomuuteen. (Huovari ja muut, 2020, s. 1.)

Digitalisaatio tarkoittaa tiedon tallentamista, siirtämistä ja käsittelyä tietokoneiden ymmärtämässä muodossa. Käsitteellä viitataan myös laajemmin taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen muutosprosessiin, joka on seurasta tieto- ja viestintäteknikan kehityksestä. Kokonaisvaltaista ilmiötä voidaan myös verrata internet-talouteen, jota voidaan kuvata

muun muassa resurssien tehokkaampana hyödyntämisenä, arvoketjujen lyhentymisenä ja palveluiden eksponentiaalisena kasvuna. OECD:n internet-taloutta käsittelevä työryhmäraportti (OECD 2013) käyttää luokittelua, joka soveltuu myös digitalisaation tarkasteluun. Internet-talouden vaikutuksia voidaan OECD:n mukaan mitata kolmella eri tavalla, joita ovat suora, dynaaminen ja epäsuora vaikutus. (Koistinen-Jokiniemi ja muut, 2017, s. 6.)

2 Maaseutu

Maaseudulla tarkoitetaan alueita, jotka on rajattu kaupungin kehysalueiden ulkopuolelle (Tilastokeskus, n.d.). Maaseutualueita voidaan rajata monella eri tapaa esimerkiksi tilastointia, aluepolitiikkaa ja tukimusta varten. Kuntien, postinumeroalueiden, seutukuntien, taajamarajauksien ja karttaruutujen avulla pystytään rajaamaan alueita. Yleisimmin maaseudut määritellään väkiluvun, väestötiheyden, elinkeinorakenteen ja pendelöinnin perusteella. Suomen maaseutupolitiikan tavanomaisin maaseudun määrittely käsittää kaikki alle 30 000: n asukkaan kunnat ja kaupungit, kun taas suppean määrittelyn mukaan maaseuduksi luetaan haja-asutusalueet sekä pienet alle 500 asukkaan taajamat. (Tilastokeskus, 2003.) Maaseudun ja kaupunkialueen välille vedettävän rajan määrittäminen on hankalaa, joten maaseutualueen luokitus huomioi joustavasti alueiden väli-
vyöhykkeen, jota on mahdollista tarkastella omana kokonaisuutena. Tähän kokonaisuuteen sisältyvät kaupunkien kehysalue ja kaupunkien läheinen maaseutu. Maaseutualueet luokitellaan maaseudun paikalliskeskuksiin, kaupungin läheisiin maaseutuihin, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun. (Tilastokeskus, n.d.)

Maaseutuluo­kitusten kautta on mahdollista ymmärtää paremmin erilaisten maaseututyyp­pien ominais­piirteitä. Maaseudun paikalliskeskukset sijaitsevat suurempien kaupunkialueiden ulkopuolisissa taajamakeskuksissa, pikkukaupungeissa ja isoissa kirkonkylissä. Kaupungin läheinen maaseutu muistuttaa maaseutumaista aluetta, joka on toiminnallisesti ja fyysisesti lähellä kaupunkialuetta. Ydinmaaseudulle ominaista on intensiivinen maankäyttö ja mahdollisesti paikallistasolla elinkeinorakenteeltaan monipuolinen ja suhteellisen tiiviisti asuttu maaseutualue. Harvaan asuttu maaseutu käsittää alueet, joissa asutus on harvaa ja jossa toiminnoiltaan monipuolisia keskittymiä ei ole tai ne ovat pieniä ja sijaitsevat pitkä­hköjen etäisyyksien päässä toisistaan. Harvaan asutulle maaseudulle on tyypillistä, että suurin osa maa-alueesta on metsää. (Tilastokeskus, n.d.) Tutkielmassani tulen keskittymään näistä alueista ydin maaseutuun mahdollisina etätyöskentelyalueina ja -kuntina. Tilastokeskuksen mukaan kaupunkialueet luokitellaan

sisempään ja uloimpaan kaupunkialueeseen sekä kaupungin kehysalueeseen. (Tilastokeskus, n.d..)

2.1 Autioituva maaseutu

Kuntaliiton tietojen mukaan Suomi on Euroopan harvaan asutuin maa ja alle 10 000 asukkaan kuntia maassamme on kaikkiaan 212 (Kuntaliitto, 2019). Maaseutujen autioituminen konkretisoituu Suomessa väkimäärien kohdistuessa kaupunkialueille ja samanaikaisesti palveluvalikoimien kutistuessa maaseuduilla. Tänä päivänä ainoastaan kolmasosa Suomen väestöstä asuu maaseuduilla ja väestötiheys vaihtelee maaseututyypin mukaisesti. Edelleenkin harvaan asuttujen maaseutualueiden, maaseudun sydämien ja maaseudun paikallisten keskusten määrät vähenevät ja ikääntyvät, kun taas kaupunkien lähellä olevien maaseutujen väestö kasvaa tasaisen varmasti. Palvelujen infrastruktuurin määrä maaseudulla on laskenut ja esimerkiksi kyläkauppojen määrä laski 20 prosentilla vuosien 2012-2015 välisenä aikana. Autioitumisesta kertoo myös se, että noin 60 kyläkoulua suljetaan vuosittain ja postitoimistojen määrät ovat vähentyneet maaseuduilla tasaisesti 1990-luvulta lähtien. (European network for rural Development, 2021). Ydinmaaseudut ja harvaan asutut maaseudut ovat kärsineet huomattavimmin rakennemuutoksen seurauksista ja ilmeistä on se, että mitä lähempänä kaupunkia tai taajamia maaseutu sijaitsee, sitä paremmat mahdollisuudet sillä on selviytyä maaseutujen autioitumisen kurimuksesta (Hietamies, 2020).

Kaupungistumisen trendiin liitetään vahvasti Y-sukupolvi ja heidän toimestaan tapahtuva muuttoliike (Aro, 2014). Y-sukupolvi tarkoittaa vuosina 1980-2000 syntynyttä sukupolvea (Finto, 2020). Tilastokeskuksen mukaan ikäryhmistä juuri 15–24-vuotiaat ovat kaupunkimaisten alueiden maassamuuttojen merkittävimpiä aiheuttajia. Tämä johtunee siitä, että korkeakoulut sijaitsevan pääosin suurissa kaupunkikeskittymissä. (Tilastokeskus, 2020b.) Suomen alueellisella tasolla muuttovoittoisimman alueen kärkipaikkaa pitää Uusimaa. Tilastokeskuksen vuoden 2019 yhteenvedon maassamuuttotiedoista selvisi, että Uudenmaan muuttovoitto oli suurin sitten 20: een vuoteen. (Tilastokeskus, 2020a.)

Suomen kaupungistumisen ja näin myös autioitumisen rinnalla kulkee myös vastakaupungistumisen ilmiö (Alasalmi ja muut, 2020, s. 110). Vastakaupungistuminen tarkoittaa väestön hajautumista muuttoliikkeen vaikutuksesta kaupunkiseudun keskuksien ulkopuolelle (Aro, 2007 s. 375). Ilmiö on tulkittavissa kausiväestön kasvusta maaseudulla, jolloin ilmiö perustuu pääosin kaupunkien ulkopuolisten alueiden kausittaiseen käyttöön, kuten kesäasutuksen lisääntymiseen ja vapaa-ajan asuntojen käytön muuttumiseen. (Alasalmi & muut, 2020, s. 108–118). Maaseudun väljyys, rauhallisuus, kiireettömyys, edullinen elämä sekä työn ja vapaa-ajan yhdistäminen ruokkivat vastakaupungistumisen ilmiötä. Ilmiön myötä kaupunkilaisten ekologisuus ja vaatimukset elämänlaadun parantamisesta kohdistuvat tulevaisuudessa suurten keskusten lisäksi myös maaseuduille. (Hienonen, 2011, s. 37–38.) Suomalaisella maaseudulla onkin uudistumisen paikka, mikäli se haluaa pysyä kasvavan kehityksen mukana (Hienonen, 2011, s. 70).

2.2 Maaseutupolitiikka

Euroopan unioni tukee omalta osaltaan Suomen maaseutualueiden jatkuvaa kehittämistä. EU:n yhteisellä maatalouspolitiikalla (YMP) tuetaan maaseutuyhteisöjen elinvoimaisuutta ja taloudellista elinkelpoisuutta. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toiseksi pilariksi luonnehditaan maaseudun kehittämistoimenpiteitä. Nämä toimenpiteet tehostavat markkinatoimenpiteitä kuin myös YMP:n tulotukia. Toimenpiteet sisältävät erilaisia strategioita, joilla vahvistetaan EU:n maatalous-, elintarvike- ja metsäalaa, ympäristön kestävyyttä ja maaseutualueiden yleistä hyvinvointia. EU tukee jäsenmaiden maaseutualueita Yhteisen maaseutupolitiikan kautta, jossa rahoitusvälineenä toimii Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto (maaseuturahasto). (Euroopan komissio, n.d..)

Maaseuturahastolla tuetaan maaseudun kehittämisstrategioita ja -hankkeita. Lisäksi rahasto on osa Euroopan rakenne- ja investointirahastoja (ERI). EU:lla on kaudelle 2014–2020 varattuna tietyt määrärahat tavoitteineen, joita sovelletaan jäsenmaihiin niiden yksilölliset haasteet huomioiden. Ohjelmat jäsenmaille laaditaan alueelliselta sekä

kansalliselta tasolta ja olennaista laadinnassa on se, että ohjelmaan täytyy kuulua vähintään neljä maaseuturahaston kuudesta prioriteetista. Jäsenmaan on määritettävä tavoitteiden saavuttamiseksi tietyt toimenpiteet ja määrärahat sekä esitettävä ne Euroopan Komissiolle. Euroopan Komissio hyväksyy ohjelmat ja valvoo niiden toteutusta. Euroopan maaseudun kehittämisverkosto on niin sanottu tietokeskus, joka pyrkii tavoittamaan ja osallistamaan kaikki, jotka ovat maaseudun kehittämisestä kiinnostuneita ja valmiita sitoutumaan siihen. Kehittämisverkostosta on mahdollista saada tietoa, joka koskee kehittämispolitiikan, ohjelmien-, hankkeiden- ja muiden aloitteiden käytännön toimintaa sekä mahdollisuuksia parantaa niitä. (Euroopan komissio, n.d..)

Maaseudun kehittämisestä kansallisella tasolla vastaa Maa- ja metsätalousministeriö, joka samalla hallinnoi EU-rahoitteista maaseutuohjelmaa. Ministeriön vastuulla on myös kansallinen maaseutupolitiikka. (Maaseutupolitiikka, 2021.) Maaseutupolitiikka pyrkii kehittämään muun muassa harvaan asuttujen alueiden hoivapalveluita, kylien asukkaiden huomioimista päätöksenteossa, yrittämisen edellytyksiä ja nuorten vapaa-ajanmahdollisuuksien lisäämistä alueilla (Kuntaliitto, 2020).

Yksi monista Suomen maaseudun kehittämisen edistämiseksi luoduista elimistä on maaseutuverkosto, joka vauhdittaa EU-rahoitteisia maaseudun kehittämisohjelmia. Verkosto koostuu Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmien keskeisistä toimijoista. Verkoston päätehtävinä on tiedottaa maaseudun kehittämisohjelmista ja järjestää kehittämisohjelmiin liittyviä tilaisuuksia, levittää tietoa ohjelmien hyvistä käytännöistä ja edistää maaseudun toimijoiden kansainvälistymistä. Kansallista maaseutupolitiikkaa toteutetaan maaseutupoliittisella kokonaisohjelmalla, mikä on Maaseutupolitiikan neuvoston toimintaohjelma ja kansallisen laajan maaseutupolitiikan väline. (Maaseutupolitiikka, 2021.) Maaseutupolitiikkaa johtaa maaseutupolitiikan neuvosto (MANE), josta on vastuussa Maa- ja metsätalousministeri (Maa- ja metsätalousministeriö, 2021b; Maa- ja metsätalousministeriö, 2021a).

Maaseutupolitiikan neuvoston tehtävänä on esimerkiksi maaseutupolitiikan ja maaseudun kehittämisen rakenteiden ja toimintatapojen kehittäminen verkostomaiseen toimintaan ja kumppanuuteen perustuen sekä tukemaan paikkaperusteista politiikkaa (Maa- ja metsätalousministeriö, 2021a). Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma on laadittu vuosille 2014–2020 ja sen strategisena ohjenuorana toimii paikkaperustaisuus. Maaseutupolitiikan kokonaisuohjelmassa on viisi teemakokonaisuutta, jotka ovat osallisuus ja lähidemokratia, asuminen ja palvelut, infrastruktuuri ja maankäyttö, elinkeinot ja osaaminen, ekosysteemipalvelut ja harvaan asuttu maaseutu. (Maaseutupolitiikka, 2021.) Aiemmin mainittujen ohjelmien ja toimijoiden lisäksi myös Kuntaliitolla on sormensa pelissä Suomen maaseudun elinvoimaisuuden edistämisessä. Kuntaliitto tarjoaa Suomen pienille kunnille ja maaseutuasioille tukea muun muassa keskustelu- ja kehittämisfoorumien muodoissa. (Kuntaliitto, 2019.)

Euroopan komission mukaan Euroopan unioni on suunnitellut jo tulevaa ohjelmakautta 2021–2027 ja komissio on vuonna 2018 esittänyt lainsäädäntöehdotuksensa vuoden 2020 jälkeisen ajan yhteisestä maatalouspolitiikasta. Ehdotus pyrkii luomaan maaseutupolitiikkaa, joka takaa EU:n maataloussektorin kestävyys ja kilpailukyky. Tämän lisäksi aiempaa tärkeänä nähdään nykyisten ja tulevien haasteiden, kuten sukupolvien vaihdokset maaseuduilla ja ilmastonmuutoksen moninaisten vaikutusten huomioiminen tulevaisuudessa. (Euroopan komissio, n.d..)

2.3 Maaseudun mahdollisuudet

Muuttotutkija Timo Aro kertoo Hietamiehen artikkelissa kaupunkien vetovoimatekijöiden jakautuvan kahteen osaan, eli kovaan, joita ovat työpaikat ja koulutustarjonta sekä pehmeään, joihin kuuluvat vapaa-ajan palvelut, elämykset ja tapahtumat. Menestyneimmät ja vetovoimaisimmat kaupungit pystyvät tarjoamaan asukkailleen sekä kovan että pehmeän tarjonnan tekijöitä, jolloin ihmiset kokevat elämänsä yhä todennäköisemmin ”täydeksi” ja tarpeitansa vastaavaksi. Kuitenkaan ainoastaan pelkkiä kaupunkeja ei

nähdä houkuttelevina kohteina, vaan myös maaseudut alueina houkuttelevat muuttajia vahvuuksillaan. (Hietamies, 2020.)

Maaseudun vahvuuksiin lukeutuvat muun muassa väljyys, rauhallisuus ja turvallisuus. (Hietamies, 2020.) Lisäksi maaseudulla arvostetaan vapautta, puhtautta, luonnon hyötykäyttöä, lähiruokaa ja omavaraisuutta, luontoelämyksiä ja harrastusmahdollisuuksia, yhteisöllisyyttä sekä ystävällisiä ja kiireettömiä ihmisiä. Myös edulliset asumis- ja harrastuskustannukset, etätyömahdollisuus, luontoyhteys, tasapainoinen elämä ja hitaan elämän rytmi korostuvat maaseudulla. Maaseudulla arvostettavat piirteet kytkeytyvät nykypäivänä siis pääosin ihmisen tärkeiksi kokemuksiin arvoihin. Maaseudulle suuntautuvaa muutoliikettä vuorostaan hidastavat esimerkiksi huonot liikenne- ja internet-yhteydet, teho- ja maatalouden saasteet, vähäinen kuluttajapotentiaali, rakentamisen epäesteettisyys, koulujen laadun vaihtelevuus ja suvaitsematon ilmapiiri. (Hienonen, 2011, s. 27.)

Maaseudun tulevaisuuden vuonna 2020 teettämässä kyselyssä selviää, että maaseudun vetovoima ja merkityksellisyys ovat kasvaneet ihmisten mielissä koronapandemian aiheuttamien seurauksien myötä (Vainio, 2020). Maailmanlaajuinen koronapandemia sai alkunsa Kiinasta vuonna 2019, jonka jälkeen sitä alettiin havaita maailmanlaajuisesti (Terveystieteiden- ja hyvinvoinninlaitos, 2021). Maaseudun tulevaisuuden kyselyyn vastanneista 62 prosenttia oli sitä mieltä, että maaseudun merkitys on kasvanut ja 17 prosenttia vastaajista koki, ettei maaseutu ole kasvattanut merkitystään. Vastaajista 21 prosenttia ei osannut sanoa mielipidettä suuntaan tai toiseen. Maaseudulla asuvat uskovat maaseudun merkityksen nousuun 80 prosenttia vastaajista, taajamissa 72 prosenttia ja kaupungeissa asuvista 68 prosenttia vastaajista. Ajatus maaseudun merkityksen noususta on siis maassamme lähes samanlainen riippumatta maantieteelliseltä tasolta tarkasteltuna. Viitteitä maaseudun suosion noususta on havaittu vapaa-ajan asuntojen ja maakuntien omakotitalojen kiihtyvistä kaupankäynnistä erityisesti elokuussa 2020 sekä työntekijöiden lisääntyvästä etätyöhalukkuudesta. Toisaalta vastapainoa maaseudun kiihtyvälle ihannoinnille antaa tieto siitä, että suomalaisten haaveet maallamuutosta olivat heinäkuussa 2020 osittain vähentyneet. (Vainio, 2020.)

Maaseudun merkitys korostuu nykypäivänä tilanteissa, missä luovan työn ymmärretään edellyttävän rauhallista ja hiljaista toimintaympäristöä (Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 20). Maaseuduilla työn ja teknologian murros on nähty jo pitkään maaseudun mahdollisuutena elinvoimaisuuden lisäämiseksi, mutta Tantarimäen mielestä tähän ei ole haluttu, uskallettu tai ymmärretty tarttua, vaikka maaseuduilla työ, osaaminen, asiantuntijuus ja uudet työmahdollisuudet takaisivatkin vakaan ponnahduslaudan. Ratkaisuja maaseudun autioitumisen ehkäisemiseksi on löydettävissä paikasta riippumattomin konstein, kuten mallit maailmalta ja työelämästä osoittavat. (Tantarimäki, 2020, s. 85–86.)

Taantuvat maaseutualueet sijaitsevat maantieteellisesti pääasiassa Keski- ja Itä-Suomessa. Näiden alueiden talouskehitys on riippuvainen alueiden alkutuotannosta, kuten maa- ja metsätaloudesta. Tällaiseen alueelliseen alkutuotantoon erikoistuminen selittää osaltaan maaseudun työpaikkojen vähenemistä. Maaseudun työpaikkakato tulee todennäköisesti pysähtymään vasta silloin, kun kypsän teollisuuden taantuminen on pysähtynyt, teollisuusympäristöjä parannetaan ja maatalousmetsien alueille kehitetään uusia kannustimia. (Lehtonen & Tykkyläinen, 2014, s. 215.)

Pohjois-Suomessa matkailualan kasvu on vaikuttanut positiivisesti alueen uusien työpaikkojen luomiseen. Yllättävänä tietona selvisi myös se, että luonnonsuojelualueiden läheisyys maaseudulla edistää uusien työpaikkojen syntyä. Matkailulla ja siihen liittyvillä palveluilla on ollut myönteinen vaikutus työllisyyteen tietyillä paikkakunnilla, mutta myös joillakin palvelu- ja energiatuotantoaloilla. Kuitenkin nämä tekijät ovat myös harmittavan usein syyllisiä maa- ja metsätalouden vähenemiseen eri alueilla. Kuten yleistä, kannattavat liikeideat ja liiketoimintamahdollisuudet syntyvät useimmiten ulkoisesta kysynnästä ja ne perustuvat maaseudun yleisiin ja erityisiin kilpailuetuihin. Paikallisten olosuhteiden satunnaisuus maantieteellisten sijaintien vuoksi värittää maaseudun rakennetta uudenaikaiseksi ja tuo uusia tuulia myös talousnäkyymiin. (Lehtonen & Tykkyläinen, 2014, s. 215.)

Lehtosen ja Tykkyläisen mielestä maaseudun kehittämisen onnistuminen edellyttää julkisten ja yksityisten toimijoiden sekä poliittisten päättäjien halua parantaa taantuvien alueiden elin- ja toimintaympäristöä. Yksi olennaisin huomioon otettava tekijä on kustannusten määrittäminen maaseuduille sopiviksi. Viivästyvä teollisuuden muutos haastaa toimijat uudistamaan maaseutu- ja aluepolitiikan alkuperäisiä etuja, instituutionaalisia olosuhteita sekä tekniikoita niitä yhtäaikaaisesti suojaten ja kehittäen. Tärkeää kuitenkin on, että nämä tekijät perustuvat kyseisen maaseutualueen tuotantomahdollisuuksiin. Ellei kehitystoimenpiteet johda alueellisesti paikallisiin tuloksiin pidemmällä aikavälillä, täytyy erilaisten sidosryhmien ryhtyä toimiin ja tehdä muuttoliikkeestä houkuttelevampaa ja voittoaampaa maaseudun suuntaan. Maaseutumaisten kuntien kannalta on kokonaisvaltaisesti tärkeää ja olennaista järjestää erilaiset palvelut ja hallintojärjestelmät taloudellisempaan tasapainoon taantuvilla maaseutualueilla. (Lehtonen & Tykkyläinen, 2014, s. 216.)

Suomi nähdään maailmalla potentiaalisena alueellisen erikoistumisen valtiona ja sen elinvoimainen maaseutu merkittävänä valttikorttina. Erikoistumisen ja potentiaalisen kasvun tarjoaa uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö esimerkiksi biotalouden ja luontomatkailun muodoissa. Koska maaseutu ammentaa luonnonvaroistaan, on sen ympäristön hoito ja kestävä käyttö tärkeimpiä maaseudun kehittämisen tavoitteita. Perehtyessä syvemälle maaseudun kehittämisen onnistumiseen, on äärimmäisen tärkeää erottaa eri alueiden vahvuudet ja edistää niitä toteuttaen innovoivaa ja kestävää tulevaisuutta. Maaseutua kehitetään jatkuvasti paremmaksi niin eri ikäisille asuttajille kuin myös erilaisten tavoitteiden omaaville yrittäjille. Maaseudun kehityksen avainsanoina ympäristö, ilmasto ja kilpailukyky vauhdittavat moninaista maaseutukehittäjien verkostoa löytämään alueiden sudenkuopat ja onnistumisten avaimet. (Maa- ja metsätalousministeriö, n.d..)

Tutkija Timo Aro tarkastelee Suomen kaupungistumisen trendiä ja kuvailee sitä sanalla kansanvaellus. Samaan hengenvetoon hän toteaa kaupunkeihin suuntautuvien muuttovirtojen hidastamisen olevan suorastaan haitallista maamme taloudelle. Tähän

vastaukseksi aluetieteen professori Hannu Katajamäellä on kuitenkin selvä näkökanta Suomen aluepolitiikan pelisääntöjen laatimisesta. Hänen mielestään nykyaikainen polarisoimaton aluepolitiikka mahdollistuu luomalla tasavertaiset ponnistusalueet kaikille maantieteellisille alueille. (Gullmets, 2014.)

Kuten olemme todenneen, yhteiskunnallisessa keskustelussa ja valtion tason politiikassa kaupunkien ja maaseutualueiden välistä vuorovaikutusta on totuttu tarkastelemaan tietynlaisen vastakkainasettelun kautta. Kaupungistuminen on aiheuttanut maaseutualueiden näivettymistä, lisääntyvää väkikatoa, ikääntyvän väestön kasvua ja palveluiden vähenemistä. Vihisen (2020) mukaan vastakkainasettelun kulttuuri on kuitenkin vähentynyt ja nykyään korostetaan maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta sekä keskinäisriippuvuutta. Sen sijaan, että alueet keskittyisivät kilpailemaan mahdollisista uusista asukkaista, näkevät he suhteensa kumppanuutena, jossa molemmat osapuolet hyötyvät. Esimerkiksi ruoantuotanto, kierrätys ja virkistymismahdollisuudet lisäävät alueiden välistä yhteistyötä. Alueiden välillä kasvavan yhteyden nähdään kaventavan luokittelun rajaa ja vähentävän vastakkainasettelun kulttuuria. Keskinäisriippuvuuden lisääntyessä Suomea voisi pitää enemmän yhtenäisenä alueena ilman, että se jaoteltaisiin osiin, jolloin sen vertailu mahdollistuisi. Keskinäisriippuvuuden ajatusmallia tukee monipaikkaisuuden käsite. (Vihinen, 2020.)

3 Etätyö ja monipaikkaisuus

Globaalisti leviävät muutokset tavanomaisen työn luonteessa tarjoavat sekä uusia mahdollisuuksia että aiemmin kohtaamattomia haasteita ja riskejä maille, työnantajille, työntekijöille ja hallituksille. Samoin kuin palkatun työn ajalliset mallit ovat muuntuneet, niin muuntuvat myös työnteon tilakuviot. Markkinoiden kiihtyvä globalisoituminen yhdistettynä dramaattiseen tieto- ja televiestintätekniikoiden, kuten laajakaistan kehitykseen, mahdollistaa palveluvalikoiman hajottamisen yhä useimpiin variaatioihin. Nimenomaisesti tieto- ja viestintätekniikan kehittyminen ja lisääntyminen viime vuosikymmenen aikana on antanut esimerkiksi yrityksille mahdollisuuden harjoittaa erilaisia työtapoja aiempaa laajemmalla maantieteellisellä alueella ympäri maailman. Palvelut, toiminnot ja tehtävät on etätönnä myötä mahdollista jakaa ja suorittaa samanaikaisesti eri paikoista käsin. Tällainen globaali hankintailmiö määritellään laajasti kahdella osalla, joita ovat etätö sekä tieto- ja viestintätekniikan käyttö. (Messenger ja muut, 2010, s. xii.)

Etätöä määritellessä tärkeimpinä huomioina pidetään työnteon paikkaan ja aikaan liittyvää joustoa. Yleisimmillään etätö (engl. remote work, telework, telecommuting) määritellään työksi, jota suoritetaan työpaikan ulkopuolella, useimmiten kotona. Kuitenkaan etätönteon paikkaa ei ole rajattu tai määritelty tarkasti ja siksi sitä voidaan suorittaa esimerkiksi työnantajan toisissa tiloissa, lähi- tai satelliittitoimistoissa tai muussa etätöppisteessä. (Kansallinen etätöppäivä, n.d.) Satelliittitoimisto -käsitettä avaa ajatus ”hyvin liikenneyhteyksien varrella” (Tantarimäki, 2020, s. 92–93). Työjärjestelyt sovitaan etätönnä suhteen työnantajan kanssa niin, että sen suorittaminen on paikasta ja ajasta riippumatonta. Tärkeässä roolissa etätöskentelyssä on tietotekniikan hyödyntämisen mahdollisuus. (Kansallinen etätöppäivä, n.d.)

Etätö soveltuu erinomaisesti asiantuntijatehtävissä oleville henkilöille, joiden työtehtävät kohdistuvat pääosin tietoliikennevirran hyödyntämiseen. Etätö soveltuu myös hyvin sellaisille henkilöille, joiden työtehtävistä osa voidaan irrottaa etänä tehtäviksi. Tärkeänä etätönnä onnistumisessa on työn laadukas suunnittelu ja johtaminen. Eurooppa-tasolla etätönnä yhteisistä säännöistä on sovittu etätönnä puitesopimuksessa. (Akava, 2019.)

Euroopan työmarkkinaosapuolet UNICE/UEAPME, CEEP ja EAY (EUROCADRES/CEC) ovat yhteistoimin laatineet sopimuksen Euroopan Unionin jäsenvaltioissa ja Euroopan talousalueella. Osapuolten tavoitteena onkin sopimuksen myötä valmistaa jäsenmaitaan tietopohjaisen talouden siirtymään sekä samalla juurruttaa etätöiden ideologiaa osaksi jäsenmaiden työyhteisöjä. Työpuitesopimus sisältää etätöiden vapaaehtoisuuteen, tietoturvaan, yksityisyydensuojaan, työvälineisiin ja työsuojeluun liittyviä ohjeistuksia, joiden on etätöisopimuksessa määrä täyttyä (Akava, 2020).

Tärkeää puitesopimuksen toimeenpanossa on, että jäsenmaan lainsäädäntö ja Euroopan työpuitesopimus ovat täydellisessä harmoniassa keskenään (Kirkon työmarkkinalaitos, 2021). Puitesopimus on laadittu yhteiseksi ohjenuoraksi etätöisopimusten toteuttamiseksi niin julkiselle kuin yksityiselle sektorille. Etätöisopimus suositellaan aina tekemään kirjallisena työnantajan ja -tekijän välille. (Akava, 2019.) Etätömahdollisuuden kautta työntekijöille avautuu autonomian mahdollisuus toteuttaa työtehtäviä heille miellyttävimmällä tavalla, mikä taas osaltaan ruokkii työntekijän luottamusta työnantajaa kohtaan (Kirkon työmarkkinalaitos, 2021). Etätöiden merkittävä hyöty tuo vapautta ja joustoa työelämän toteuttamiseen. Työntekijän henkilökohtaiset tarpeet ja hyvinvoinnin korostaminen yhdistyvät etätöiden kautta työelämään. Esimerkiksi perhe-elämän yhdistäminen sekä halutulla paikkakunnalla oleilu ja työskentely ovat aiempaa helpommin yhdistettävissä työarjen sujuvuuteen. (Akava, 2019.)

Etätö motivoi työntekijöitä tarjoamalla heille etuja, joita työntekijät arvostavat arjessaan. Esimerkiksi työntekijät, jotka voivat työskennellä sijainnista ja paikasta riippumattomina, kokevat muita enemmän tyytyväisyyttä ja sitoutumista työhön. He myös kokevat halua työskennellä aiempaa aktiivisemmin. Lisäksi etätö parantaa pitkien työpäivien aikaista jaksamista ja suorituskykyä sekä vähentää työ- ja perhe-elämän välisiä ristiriitoja ja tekee niiden yhteensovittamisesta helpompaa. Etätöiden on lisäksi todettu vähentävän työvoiman vaihtuvuutta. (Perry ja muut, 2018, s. 557.) Etätöskentely tekee töihin matkustamisen tarpeettomaksi, mikä edistää vihreän kasvun mahdollisuutta sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Työntekijän kannalta matkoihin kuluva aika on mahdollista

käyttää tehokkaammin ja samalla se on työntekijän näkökulmasta lähityötä kustannustehokkaampaa. (Tantarimäki, 2020, s. 91–92.)

Jokisen (2009) mukaan etätyösuosion kasvaessa työnantajille tarjoutuu mahdollisuus toimitilojen uudelleenjärjestelyyn. Toimitilakuluja voidaan vähentää etätyöskentelyn myötä yleistyvien etätyötilojen ja yhteistyöskentelytilojen suosion kasvulla. Kiinteän etätyöpisteen ja kotoa käsin tehtävän etätyöpisteen lisäksi suosiota on nostanut työskentely kolmannessa paikassa eli niin sanotusti näiden kahden työpisteen välillä. On siis opittu työnteon muotoon kahviloissa, julkisissa tiloissa ja liikennevälineissä. (Tantarimäki, 2020, s. 91–92.) Etätyön ja virtuaalityön nähdään lisäävän työntekijöiden itsenäisyyttä, omaaloitteisuutta, suunnitelmallisuutta ja parantavan luottamuskulttuuria. Etätyö on organisaatioissa valttikortti, jota on mahdollista hyödyntää kilpailuetuna. Kuitenkin etätyön menestyksen ja tehokkaan hyödyntämisen esteenä nähdään nykyiset perinteiset tavat johtaa, valvoa ja organisoida yhteisöä. Perinteiset aikanaan hyväksi koetut tavat johtaa jarruttavat luovan etätyön tuomaa positiivista itseohjautuvuutta organisaatiossa. (Jokinen, 2019, s. 6.)

Etätyöskentelytilat syntyivät 2000-luvun taitteessa vastaamaan pienten toimijoiden tarpeita, mutta sittemmin myös suuremmat toimijat huomasivat etätyöskentelytilojen hyödyt. Eurooppaan ja Pohjoismaihin verrattuna Suomen etätyötilojen tarjonta on ollut melko suppeaa pitkälti sen vuoksi, että ne ovat keskittyneet pääosin pääkaupunkiseudulle ja maan suurimpiin kaupunkeihin. Suomen kuitenkin odotettiin seuraavan muita Pohjoismaita ja syystäkin, sillä tullessa 2020-luvulle muutosta on tapahtunut huomattavasti. Uusia etätyötiloja, hubeja ja yhteistyöskentelytiloja on noussut 2010-luvun jälkeen muun muassa Rautalammille, Viitasaarelle, Riihimäelle, Auraalle, Loimaalle, Veteleeseen, Kaustiselle ja Evijärvelle. (Tantarimäki, 2020, s. 93.) Etätyötilojen suunnittelut ja toteutukset ovat parhaillaan vireillä useassa kunnassa ja esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalle Evijärvelle, Vimpeliin ja Lappajärvelle järjestettiin uutena tapahtumana helmikuussa 2021 etätyöskentelytilojen avoimet ovet (Tantarimäki, 2020, s. 93; Järviseudun Sanomat, 2021). Alueellisesti Suomessa etätyötä tehdään eniten Etelä-Suomessa ja vähiten Itä-

Suomessa. Länsi- ja Sisä-Suomessa etätyötä tehdään pääosin satunnaisesti. (Jokinen, 2019, s. 6.)

Kuitenkin mahdollisuutena etätyön tulevaisuudessa on, että etätyö tulee ehtymään sen aiheuttamien haasteiden, kuten lisääntyneen rasituksen ja kulutettujen resurssien vuoksi. Resursseja vähenee esimerkiksi ohjaukseen, koordinointiin sekä epäselvyyksien ja työhön liittymättömien stressitekijöiden hallintaan. (Perry ja muut, 2018, s. 577.) Etätyön oleellisimmaksi ongelmaksi koetaan yksinäisyys ja eristäytyminen omasta työyhteisöstä. Työntekijät kokevat etätyössä yhteenkuuluvuuden tunteen menettämisen rasakaksi ja voimavaroja kuluttavaksi. Eristäytyminen on jaettavissa ammatilliseen ja sosiaaliseen eristäytymiseen. Ammatillinen eristäytyminen hankaloittaa verkostoitumisen ja työhön vaikuttamisen mahdollisuuksia, jolloin esimerkiksi ylenemismahdollisuudet vaikeutuvat. Sosiaalisessa eristäytymisessä vuorovaikutustilanteet työkavereiden kanssa vähenevät ja työntekijät voivat tuntea jäävänsä sosiaalisten verkostojen ulkopuolelle. (Järvenpää, 2016, s. 20–21.)

Vaikkakin etätöissä kotiarjen ja työarjen yhteensovittaminen on aiempaa helpompaa, aiheutuu siitä ylimääräistä stressiä työntekijälle. Työajan ja vapaa-ajan erottaminen saattaa olla hankalaa, sillä rajan vetäminen työajan ulkopuolelle työpisteen sijaitessa kotona on hankalaa. Lisäksi kotona työskentely saattaa hankaloittaa keskittymiskykyä, jos perheenjäsenet ajattelevat työntekijän olevan koko ajan saatavilla kotiympäristössä työskentelyn vuoksi. Etätyön tekeminen kotona tai vastaavassa ympäristössä vaatii etätyöntekijältä itsekuria, sillä valvonnan puute ja kotiympäristön houkutukset voivat heikentää työtahtia. Tavallista on myös etätyöntekijöiden uupuminen, koska he saattavat kokea tehdyt työmäärät riittämättömiksi työajan joustavuuden ja valvonnan puutteen vuoksi. (Harpaz, 2002, s. 77.) Tärkeää etätyönteon onnistumiseksi on tarvittavan tietotekniikan ja tietoliikenneyhteyksien saatavuus. Toimimattoman tai kuormittuneen nettiyhteyden ongelmat aiheuttavat usein ongelmia etätyöskentelyssä. Tämän vuoksi tärkeäksi nähdään työntekijän mahdollisuus muodostaa yhteys tekniseen tukeen suhteellisen lyhyen ajan sisällä. (Laaksonen, 2020 s. 6.)

3.1 Etätyön historia

Etätyö on puhuttanut suomalaisia jo 30 vuoden ajan ja ilmiötä on ehditty tutkia eri tieteidenalojen näkökulmista käsin. Etätyöskentelyyn liittyykin kaupallisia, hallinnollisia ja tieteellisiä intressejä. Etätyö on jakautunut vuosien saatossa niin aluepolitiikkaan, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävään kehitykseen, liikenteen konversioon kuin työorganisaatiota koskeviin osiin. Jo 2000-luvun alussa tutkimukset viittasivat kokonaisvaltaiseen etätyöskentelyn lisääntymiseen. (Pekola, 2002, s. 2–3.)

Suomessa etätyöskentelyn kokeilu juontaa juurensa 1980-luvulle. Vuonna 1983 tietotekniikan kotityökokeilussa ja vuoden 1987 valtion tietokonekeskuksen Kotona työskentelykokeilussa työskentelijät pääsivät tutustumaan etänä työskentelyn muotoon. Vaikka ilmenevät ongelmat olivat tällöin ylitsepääsemättömiä ja tyrehtyttivät silloisen etätyöinnostuksen, huomattiin etätyön tarjoavan työhön innostavia ja hyödyllisiä tekijöitä. Tuolloin etätyökokeilun ongelmat ilmenivät tietoturvan, työn valvonnan, laiteongelmien sekä erityisesti yhteydenpidon ja sosiaalisten kontaktien muodoissa. Lisäksi oli hankalaa löytää sellaisia työtehtäviä, joiden suorittaminen onnistui etänä hyvin. Tämän vuoksi etätyönteko ei yritysmaailmassa saanut siipiä alleen. Hyödyiksi jo tällöin kuitenkin huomattiin kustannusten väheneminen niin matka- kuin tilakustannuksissa, rauhallisen työskentelyn etu, perhe- ja työelämään kohdistuva joustavuus sekä helpotus lastenhoitoon liittyvissä asioissa. (Leinamo, 2009, s. 34.)

Etätyön vauhdittajana nähtiin 1980- ja 1990-lukujen käännteessä tietokoneiden yleistyminen kotitalouksiin. Taloudellinen korkeasuhdanne laski vähittäismyyntiä ja hintatasoa sekä PC-yhteensopivien laitteistojen lukumäärä lisääntyi. PC-koneiden läpimurto sijoittui 1990-luvun talouslaman kriittisimpiin aikoihin, mutta silti niiden määrä ja käyttö yleistyi tasaisesti lähestyttäessä kohti vuotta 2000. Tietokoneiden hintojen halventuessa ja käytön helpottuessa haluttiin kaikille kansalaisille tarjota mahdollisuus tiedonsaantiin yleisen tietoverkon kautta. Näin yhteiskunnassa pystyttäisiin samalla parantamaan hallinnon, palvelujen ja yritysten toimintaedellytyksiä sekä tasaamaan alueellisten erojen

kuilua. Lisäksi näin kansalaisten tiedontarpeeseen pystyttäisiin vastaamaan tehokkaasti. (Leinamo, 2009, s. 34.)

Vuonna 1989 Tietotekniikan ja Liikenneministeriön kehittämiskeskuksen käynnistämän hankkeen (TELMO) päämääränä pyrittiin tarjoamaan yhtenäisiä tiedonsiirtopalveluita sekä tietynlainen väline eri tietoverkkojen väliseen toimintaan. Juuri ajatus tietoverkkoon pyrkimisestä nähdään 1980-luvun loppupuolella merkittävimpänä tietoyhteiskuntaponnistuksena. Kyseisen TELMO -hankkeen myötä kehitetty yleinen tietoverkko rakentui jo olemassa olevien tietoverkkopalvelimien pohjalle, mutta sen valtakausi ei kestänyt kauaa. Puutteellisen käyttäjäkuntamääränsä vuoksi ei yleinen tietoverkko ehtinyt kasvaa riittävästi ennen kuin jo internet ehti suosiollaan syrjäyttämään sen. (Leinamo, 2009, s. 34.)

Kun etätyöideologia kasvatti suosiotaan 1980-luvun Tanskassa, syntyi myös ajatus tietotupa -idean mahdollisuudesta. Tietotupa ideana kehitettiin vastaukseksi maaseutualueille, jotka uhkasivat jäädä laajakaistaverkkosuunnitelmien ulkopuolelle. Tietotupien haluttiin tuovan palvelut kotiin kaikkien saataville niiden keskittämisen sijaan. Suomeen tietotupa-ajattelun toivat tohtori Tarja Cronberg, joka oli Tanskassa työssään tutustunut tietotupien kehittämiseen ja Professori Kauko Rahko, joka oli innostunut Ruotsin alueen tietotupakehityksestä. Tietotuvat nähtiin tuolloin tekijöinä, jotka sijoittavat toimintaa ja lisäävät aktiivisuutta syrjäisille, työttömyyden ja muuttotappion runtelemille haja-asutusalueille. Maaseudut pyrkivät hyödyntämään Suomen tietoyhteiskunnan aikakautta tuomalla tietotekniikkaan ja uuteen teknologiaan perustuvaa koulutusta ja yrityspalveluja maaseudulle, jolloin samalla luotaisiin mahdollisuudet uusien työpaikkajoen synnylle. Lisäksi maaseudulla lisättiin tietotekniikkaan ja uuteen teknologiaan perustuvaa koulutusta matalan kynnyksen taktiikalla, jolloin kaikille pyrittiin luomaan tasa-arvoiset mahdollisuudet tutustua tietotekniikan maailmaan. (Leinamo, 2009, s. 35–36.)

Tietotupien luomisen nähtiin lisäävän maaseudun toimeentulo- ja viihtymismahdollisuuksia sekä edistävän alueellista tasa-arvoa ja paikallista demokratiaa. Tietotupien

ajateltiin parhaimmillaan tuovan ratkaisuja maaseudun työvoima- ja asuntopulaan sekä ratkaisevan ikuisen aluepoliittisen kysymyksen maaseutualueiden näivettymisestä. Tietotuvat nähtiinkin maaseudun elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden ilmentäjinä sekä tietynlaisina vastaaiskuina kaupungistumisen trendille. (Leinamo, 2009, s. 35–36.)

Tietotuvilla oli 1990-luvun alussa hahmottunut neljä erilaista toimintamallia, jotka tähtäsivät eri osa-alueiden kehittämiseen. Osa-alueet jakautuivat tietotekniikkaa, atk-neuvontaa ja yritystoimintaa painottavaan yritysmalliin, alan tuntemusta sekä lasten ja aikuisten opetusta painottavaan koulutusmalliin, atk:n käyttöä neutraalisti tukevaan kunnallisen palvelun malliin ja neljäntenä kyläläisten yhteistoimintaa ja ammattirakenteen monipuolistamista edistävään kylän kehittämismalliin. Tietotupaidea osana asuinkunnan roolia kiteytyy ajatukseen kylien palvelukeskuksista, joissa asukkaat voisivat tavata toisiaan ja hoitaa arkipäivän kirjallisia töitään. (Leinamo, 2009, s. 35.) Ajatus tietotuvista kytkeytyikin osaltaan tämän päivän etätyötilaideoologiaan.

Leinamon (2009) mukaan tietotupiin hankittavien laitteiden koettiin mahdollistavan etätyönteko sen sijaan, että kaikkien täytyisi hankkia kotiin tietokoneet ja tietoyhteydet. Monipaikkaisuus otettiin jo tällöin huomioon, sillä paikallisten asukkaiden työllistymisen ohella tietotupien nähtiin palvelevan myös kesäasukkaita. Työn aika- ja paikkasidonnaisuuksien väheneminen nosti pinnalle uudenlaisen näkemyksen työntekoon, ja tietotuvissa tehtävä ajoittainen toimistotyöskentely tarjosi mahdollisuuden kakkosasumiselle. (Leinamo, 2009, s. 36.) Tietotupien ongelmat konkretisoituivat kuitenkin tietotuvissa tehtävän etätyökysynnän uupumiseen, tietotupien ja käyttäjien tietoteknisten valmiuksien puutteisiin sekä valtakunnallisen talouslaman aiheuttamiin ongelmiin. Tietotupia kuvailtiin maallemuuttajien maaseutuelämäntaparomantiikan ja tiedon paikkariippumattomuuden yhdistelmäksi, joiden toiminta riippui muutaman ihmisen aktiivisuudesta. (Leinamo, 2009, s. 45–46.) Ideatasolla ajatus maaseudun tietotuvista oli toimiva ja sen merkittävimmät hedelmät löytyvät nykyisin jalostetuissa muodoissa kannettavista henkilökohtaisista laitteistamme (Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 20).

3.2 Etätyön suosio vuosien saatossa

Suomi on erinäisten tutkimusten mukaan Euroopan kärkimaita etätyösovellutuksissa. Esimerkiksi vuodesta 1990 etätyön tekeminen on lähes seitsenkertaistunut ja vuonna 2013 etätyötä teki satunnaisesti palkansaajista noin 28 prosenttia tietotekniikkaa hyödyntäen. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 17.) ECaTT-tutkimuksen mukaan Suomen yrittäjistä ja palkansaajista vuonna 1999 teki etätöitä 16,8 prosenttia. Tiukemman määritelmän mukaan etätyöntekijöiden osuus palkansaajista vuonna 1997 oli 4,3 prosenttia ja vuonna 2000 5,6 prosenttia. Näin ollen vuosina 1994-1997 etätyöntekijöiden osuuden kasvu oli 14,1 prosenttia ja vuosina 1997-2000 kasvu oli 9,2 prosenttia. Tästä on siis luettavissa, että etätyön suosio on vuosien saatossa aaltoillut hiipuvalla ja kiihtyvällä syklillä. (Pekkola, 2002, s. 58.) Etätyöosuuden määrää on hankala mitata vaihtelevien mittaustutkimusten yhteenvedoilla, sillä eri mittaustulokset menetelmillään vaihtelevat keskenään. Etätyötä on mitattu esimerkiksi ECaTT-tutkimuksella, Työolobarometrillä, Työterveystutkimuksella ja Työolotutkimuksella. (Pekkola, 2020, s. 59.) Perehdymmekin seuraavassa kappaleessa eri vuosien etätyöosuuksiin tarkemmin.

Vuonna 1994 työolobarometrin mukaan etätyöntekijöiden osuus Suomen palkansaajista ja työvoimasta oli 8,4 prosenttia, Työterveystutkimuksen mukaan vuosina 1994-1995 yhdeksän prosenttia ja vuonna 1997 Työolotutkimuksen mukaan 4,3 prosenttia. Samaisena vuonna 1997 Työolobarometri ilmoitti etätyöntekijöiden osuudeksi kuitenkin 12,5 prosenttia. Vuonna 1999 ECaTT-tutkimus selvitti vuonna etätyöntekijöiden osuudeksi tällöin 16,8 prosenttia ja vuonna 2000 Työolobarometri 5,6 prosenttia. Vuosien välinen etätyöskentelyosuus vaihtelee tutkitun tiedon mukaan huomasti aaltoillen. (Pekkola, 2002, s. 59.) Työolobarometrin (2020) mukaan etätyön osuus vuosina 2012-2019 on vaihdellut aaltoilevasti. Vuonna 2012 etätyöntekijöiden kokonaismäärä oli 21 %, vuonna 2013 yhteensä 27 % ja vuonna 2014 laskien 25 :een prosenttiin. Vuonna 2015 etätyöntekijöiden määrä kasvoi prosentilla ja vuonna 2016 nousua oli yhteensä 30 prosenttia. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 77.) Vuonna 2016 satunnaisesti etätyötä tekivät työbarometrin mukaan noin kolmannes ja ainoastaan kolme prosenttia teki etätöitä päivittäin

(Valtiovarainministeriö, 2018, s. 17–18). Vuodesta 2016 etätyömäärän osuus on kasvanut tasaisesti vuoteen 2019 asti, jolloin se oli 37 prosenttia (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 77).

Vuonna 1997 etätyönteko oli jakautunut työbarometrin mukaan eri toimialoille siten, että yksityisellä palvelualalla työskentelevistä 47 prosenttia työskenteli etätöissä (38 ei etätyössä), kun taas kunta-alalla 30 prosenttia (25 % ei etätyössä) ja valtiolla 11 prosenttia (ei etätyössä 7 %) työskenteli etätöissä. Teollisuuslalla etätöitä teki 12 prosenttia ja lähitöitä 29 prosenttia. Suhteutettuna etätyöntekijöiden määrä toimialan henkilöstömäärään, saadaan selville yksityisten palvelualojen, kuntien ja valtion roolit etätyöskentelyn edelläkävijöinä. Poikkeuksena näistä 1997 työolobarometrissa erottui teollisuusala. (Pekkola, 2002, s. 60.)

2013 ja 2019 välisten vuosien etätyömäärien vertailu eri sektoreilla on mielenkiintoinen. Vuonna 2013 yksityisellä palvelualalla etätöitä teki 20 %, kunta-alalla 12 %, valtiolla 24 % ja teollisuuslalla 12 %. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2014, s. 51). Vuonna 2019 etätyö oli valtiolla huomattavasti yleisempää kuin muilla sektoreilla. Valtiolla etätöitä oli viimeisten 12 kuukauden aikana tehnyt 61 prosenttia, josta viikoittain tai useammin etätyöskenteli jopa yli kolmannes. Yksityisillä palvelualoilla etätyöskentelijöiden osuus oli 43 prosenttia, josta viikoittain tai useammin etänä teki töitä 17 prosenttia. Kunta-alalla etätyöskenteli 23 prosenttia, josta yhdeksän prosenttia viikoittain tai useammin ja teollisuuslalla 30 prosenttia, josta viikoittain tai useammin yhdeksän prosenttia. Teollisuuslalla kuukausittain tapahtuva etätyö oli kuitenkin yleisempää (9 %) kuin kunnilla (4 %). Myös satunnaista etätyöskentelyä harjoitettiin teollisuuslalla kahden prosentin verran enemmän kuin kunta-alalla. Sektoreista valtion osuus etätyöskentelyssä on siis kasvanut vuodesta 2013 vuoteen 2019 merkittävimmin. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 78.)

Vuonna 1997 huomattavaa oli, että etätyön tekeminen ylempien toimihenkilöiden ryhmässä oli jopa yli puolet yleisempää kuin alemmilla toimihenkilöillä. Perustason työntekijöiden etätyöskentelymäärä vuorostaan oli lähes puolet vähemmän kuin alemmilla

toimihenkilöillä työbarometrin 1997 mukaan. (Pekkola, 2002, s. 61.) Vuonna 2013 ylempien toimihenkilöiden osuus etätyöskentelyssä oli 37 prosenttia, alempien toimihenkilöiden osuus 10 prosenttia ja perustason työntekijöiden osuus kolme prosenttia (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2014, s. 51). Etätyöntekeminen on siis lisääntynyt merkittävästi ylempien toimihenkilöiden keskuudessa 16 vuoden aikana. Työ- ja elinkeinoministeriön (2020) mukaan vuonna 2019 ylemmistä toimihenkilöistä etätyöskenteli 68 prosenttia, alemmista toimihenkilöistä 31 prosenttia ja perustason työntekijöistä kahdeksan prosenttia (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 78). Vuodesta 2013 etätyöskentelijöiden määrä lisääntyi kaikissa ryhmissä, mutta eniten ylempien toimihenkilöiden keskuudessa.

Vuoden 1997 tutkimuksen mukaan etätyöntekijät eri sektoreilla olivat useammin miehiä (57 %) naisten osuuden ollessa 46 % (Pekkola, 2002, s. 61). Myös vuonna 2013 miesten etätyöskentely oli naisia yleisempää. Tällöin miehistä 12 prosenttia ja naisista kahdeksan prosenttia ilmoitti tehneensä töitä etänä viimeisen vuoden aikana viikoittain tai päivittäin. Miehistä 68 prosenttia ja naisista 76 prosenttia ei ollut tehnyt vuoden aikana lainkaan etätöitä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, s. 50.) Tultaessa vuoteen 2019 naisten osuus etätyöntekijöistä oli 33 prosenttia ja miesten osuus 40 prosenttia (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 78). Vuoden 1997 työolobarometristä selvisi, että etätyöntekijät olivat yleisimmin keskimääräistä paremmin koulutettuja, sillä heistä kaksi kolmasosaa on suorittanut ylioppilastutkinnon, 39 prosenttia korkeakoulututkinnon ja 42 prosenttia opistotasaisen tutkinnon (Pekkola, 2002, s. 61).

Työ- ja elinkeinoministeriön (2017) mukaan etätyöhistoriaa seurattaessa etätyöskentely teki suurimman harppauksen vuosien 2015 ja 2016 välillä. Kyseinen kasvu oli merkittävä aikaisempiin vuosiin nähden erityisesti siksi, että viikoittain etätyötä tekevien määrä kasvoi merkittävästi. Myös etätyö valtionsektorilla lisääntyi huomattavasti. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2017, s. 102.) Myös vuosien 2018 ja 2019 välillä viikoittaisen etätyöskentelyn määrä kasvoi (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 77). Julkisten organisaatioiden eli valtion ja kuntien välinen ero etätyöskentelyssä on edelleen merkittävä. Huomionarvoisina eroina korostuvat etänä työskentelyssä miesten suurempi prosenttiosuus naisiin

verrattuna sekä henkilöstön korkean sosioekonomisen aseman korrelointi suhteessa etätyöskentelyn määrään.

Viime vuosien etätyösuosiota niin Suomessa kuin muualla maailmalla on kiihdyttänyt vuonna 2019 alkunsa saanut koronapandemia (Ruohomäki, 2020, s. 21; Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 2021). Koronaviruspandemian virus SARS-Cov-2 on perimältään läheistä sukua SARS-koronaviruksen ja muiden lepakoilta löydettyjen koronavirusten kanssa. Koronavirus havaittiin joulukuussa 2019 Kiinassa yleistyvien keuhkokuumeetapausten myötä, jonka jälkeen sitä on havaittu ympäri maailmaa. Koronavirus on todennäköisesti lähtöisin eläimen ja ihmisen välisestä kontaktista, minkä jälkeen virus on alkanut levitä ihmisiin. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 2021.)

Koronaviruksen leviäminen Eurooppaan ja muualle Suomeen talvella 2020 muutti monen elämää muun muassa rajoitusten myötä. Haasteita syntyi niin sosiaalisilla, terveydellisillä ja taloudellisilla osa-alueilla, kuten kansalaisten hyvinvoinnissa ja työelämässä. Koronapandemian aiheuttamia haasteita oli esimerkiksi työntekijöiden nopea etätyöhön siirtyminen, sillä koronakriisi vaikutti merkittävästi työnteon tapaan ja paikkaan. Etätöiden määrä kasvoi Suomessa jo viikkoa ennen hallituksen poikkeusolojen julistamista yli 70 prosentilla normaaliin tasoon nähden. Uudenmaan eristyksen myötä etätöiden määrä lisääntyi jopa 656 prosenttia ja ravintoloiden sekä julkisten tilojen sulkemisen myötä kasvu oli 687 prosenttia normaaliin tasoon verrattuna. (Ruohomäki, 2020, s. 21–22.) Huhtikuun 2020 alkuun mennessä jo yli miljoona suomalaista oli siirtynyt etätöihin koronatilanteen vuoksi eli noin 60 prosenttia suomalaisista palkansaajista (Ruohomäki, 2020, s. 21; Paavola & Junkala, n.d.). Etätyöloikan myötä alettiin huomata, että lähes kaikkien tietotyötehtävien tekeminen onnistui kotona, kun aiemmin ajateltiin etätyön soveltuvan ainoastaan itsenäiseen ja yksin tehtävään työhön. Tärkeänä etätyön mahdollistajana nähdään kehittynyt viestintäteknologia, mutta tärkeimpänä alulle panevana voimana poikkeustilan pakko omaksua uudet käytännöt. (Paavola & Junkala, n.d..)

3.3 Monipaikkaisuus

Monipaikkaisuus nähdään tänä päivänä niin normaalina elämän muotona, että etätyö erillisenä terminä nykykielessä nähdään osittain aikansa nähneenä ilmiönä, selviää Heinosen ja Ruotsalaisen julkaisusta (2010, s. 32). Etätyöhön ja monipaikkaisuuteen yhdistyy myös termi kaksoiskuntalaisuus, minkä nähdään olevan jonkinlainen synonyymi monipaikkaisuuden käsitteelle (Valtioneuvosto, 2018).

Monipaikkaisuus ilmiönä koostuu eri paikoissa tapahtuvasta työnteosta, kuluttamisesta, tuotannosta, vapaa-ajan vietosta, palvelujen tarjoamisesta ja käytöstä, liikkumisesta sekä vuorovaikutuksesta. Näitä toimintoja ovat arjessamme esimerkiksi erilaiset harrastukset, kokemukset ja asuminen. Paikan käsite on vahvasti kytköksissä niihin asioihin, joita tiettyinä aikoina ja tietyissä paikoissa arjessamme teemme. Monipaikkaisuuden käsite on kattavasti tiivistettävissä ajatukseen siitä, että ihmisten elinympäristöjä leimaa yhä vahvemmin useat merkitykselliset paikat sekä liikkuminen niiden välillä. Paikkaiden titeettien synty ja yhteisöllisten roolien muodostuminen on kytköksissä olennaisesti monipaikkaisuuden ilmiöön. Ihmisten suhdetta paikkaan käsitellään ja tarkastellaan uudelleen sekä niin sanottu ”maantieteen välitila” korostuu ja sen lisäarvoa tarkastellaan uudella lailla aineettomasta näkökulmasta katsottuna. (Haukkala, 2011, s. 6.) Ihminen kehittääkin monipaikkaisen elämäntavan toteuttamiseksi tietynlaisia strategioita, joiden mukaan omaa ”hyvää elämää” toteuttaa (Häkli, Vilko & Vähäkylä, 2015, s. 148). Monipaikkaisuuden strategiseen pohdintaan kuuluu haasteiden, mahdollisuuksien ja vaikutusten luotaus sekä yhteiskunnalliselta kannalta yhteiskunnan asemointi kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Vihreän kasvun aikana myös monipaikkaisuutta on tärkeää ohjata ja kehittää kohti ekologisesti kestävästä elämysyhteiskunnan mallia. (Haukkala, 2011, s. 8)

Monipaikkaisuutta maailmalla ovat tutkineet erityisesti tutkijat Sveitsissä ja Saksassa, kuten Johanna Rolshoven, Nicola Hilti ja Michaela Schier. Monipaikkaisuus ilmiönä on tunnistettu 2000-luvulla erityisesti sosiologisen ja maantieteellisen tutkimuksen alalla. Monipaikkaisuuden ilmentyminä nähdään esimerkiksi vapaa-ajan asunto, kaupungissa sijaitseva työasunto ja kesämökki, eroperheiden lapset, kotipaikkaan palautuvat juuret

ja harrastusympäristö. (Haukkala, 2011, s. 8.) Monipaikkaisuus jakautuu vapaaehtoiseen, etuoikeutettuun tai pakotettuun asumismuotoon. Vapaaehtoista monipaikkaisuus on silloin, kun se toteutuu vapaa-ajan asumisena, harrastustoimintana kodin ulkopuolella, monipaikkaisena työnä tai identiteettinä leimautuen useihin paikkoihin. Pakotettua monipaikkaisuutta tapahtuu esimerkiksi asunnottomuuden, avioerolasten liikkumisen, huostaan otettujen lasten, laitoshoidon ja vankilatuomioiden muodoissa. (Haukkala, 2011, s. 11.) Tässä tutkimuksessa keskitymme kuitenkin vapaaehtoiseen monipaikkaisuuteen.

Monipaikkaisuus on merkittävästi sidoksissa globalisaatioon, työmarkkinoiden joustavuuden lisääntymiseen, kotitalouksien vaurastumiseen, perherakenteiden murrokseen sekä digitalisaation mahdollistamaan paikkariippumattomuuteen. Kaupungeissa monipaikkaisuuden merkitys liittyy olennaisesti opiskeluihin, töihin, perhesuhteisiin ja parisuhteeseen. Maaseudulla taas monipaikkaisuus kytkeytyy nimenomaisesti vapaa-aikaan ja kausi- tai etätyöhön liittyvään monipaikkaiseen asumiseen. On todettu, että merkittävimmän monipaikkainen asuminen vaikuttaa väestö- ja aluekehitykseen säännöllisenä ilmiönä. Äärimmäisen tärkeää onkin, että monipaikkaisuus nostettaisiin kaikkien näkyville ja tarkasteltavaksi, sillä monipaikkaisuus on ilmiö, joka peittyy kokonaiskuvasta rekisteröinnin ja tilastoinnin puuttuessa. Tällöin väestön tilastoinnin perustuessa yksipaikkaiseen asumiseen, ei monipaikkaisuus ilmene perinteisissä väestötilastoissa. Tämän vuoksi monipaikkaisten väestömääriä joudutaan ainoastaan arvioimaan. (Huovari ja muut, 2020, s. 1.)

Monipaikkaisuuden yksi avainsana on hyvinvointi ja erityisesti siksi suomalaisessa yhteiskunnassa ilmiön arvo on korostunut. Kyseinen hyvinvointi merkitsee suomalaisille esimerkiksi tietynlaista väljyyttä ja yhteyttä luontoon. Ilmiön merkitys on suomalaisen yhteiskunnan elinvoimalle ja aluekehittämiselle huomattava, mutta puutteellisesti noteerattu ilmiö. Monipaikkaisuudella on runsaasti tarjottavaa suomalaiselle aluekehitykselle ja palvelutuotannolle, jos olemassa oleva tieto ilmiöstä saataisiin kerättyä ja valjastettua oikeisiin tarkoituksiin. Tärkeää on myös keskittää enemmän resursseja hajautettujen

yhdykskuntien kestävien ratkaisujen innovointiin, kehittämiseen ja levittämiseen. Yksipaikkaisuuteen perustuvat infrainvestoinnit ja palvelumallit ovat tehottomia muuttuvassa yhdyskunta- ja aluerakenteessa, sillä alueiden todelliset käyttäjämäärät eli monipaikkaiset henkilöt jäävät tilastoinnin ulkopuolelle. (Huovari ja muut, 2020, s. 5.)

Monipaikkaisuuden huomioon ottaminen täytyisi korostua isoissa infraratkaisussa, kuten liikennejärjestelmien digitaalisten palveluiden ja tietoliikenneyhteyksien kehittämisessä. Kuntien täytyisi keskittää vetovoimaisuutta tavoitellessa huomiota kaavoitukseen, jolla monipaikkaisten määrää voidaan kunnissa lisätä. Kuntien huomion kohdistuminen monipaikkaisten kausiasukkaiden potentiaaliin erilaisten palveluiden käyttäjinä on äärimmäisen tärkeä voimavara, josta autioituvilla kunnilla on mahdollisuus ammentaa. Tällöin palveluiden järjestäminen tehostuisi ja samalla mahdollistuisi ympärivuotisten palveluiden saanti kunnissa. Tällä olisi vaikutusta myös kuntien, kuntayhtymien ja tulevien maakuntien työnjakoihin, vastuisiin ja rahoituksiin. Kuitenkin ensiarvoisen tärkeinä monipaikkaisuuden mahdollistajina pidetään nopeita tietoliikenneyhteyksiä, jotka ovat harvaan asutuilla alueilla yleisiä kynnysinvestointeja. (Huovari ja muut, 2020, s. 4–5.)

3.4 Kaksoiskuntalaisuus ja vapaa-ajan asunnot

Monipaikkaisuus nähdään kaksoiskuntalaisuutena ja päinvastoin, vaikka nykyään kaksoiskuntalaisuuden käsite on jäänyt vähemmälle ihmisten lisääntyneen liikkuvuuden takia. Moni viettääkin aikaansa eri paikkakunnilla työn, vapaa-ajan ja perhesuhteiden johdosta, jolloin ajan jakaminen eri paikkakuntien välillä tulee kasvamaan työn muutosten ja digitalisaation edetessä. Näin ollen ihmisten liikkuvuutta paikkojen välillä kuvaakin paremmin monipaikkaisuuden käsite. (Valtiovarainministeriö, 2018.)

Kaksoiskuntalaisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan henkilöitä, jotka viettävät oman kotikuntansa lisäksi säännöllisesti aikaansa myös toisessa kunnassa. Tällöin kaksoiskuntalainen maksaa siis veroja kotikuntaansa, mutta käyttää säännöllisesti myös kakkoskunnan palveluita. (Järvinen, 2018.) Kaksoiskuntalaisuus lainsäädäntöön istuessaan tarkoittaisi

tietynlaista oikeutta osallistua kunnan päätöksentekoon ja oikeutta käyttää kunnallisia palveluita vakituisten asukkaiden tavoin (Ahlqvist, 2008). Mökkeilevät henkilöt eivät ole enää ainoastaan vapaa-ajan asukkaita, vaan tänä päivänä yhä useampi suomalainen lukeutuisi tähän kaksoiskuntalaisuuden joukkioon. Koska globalisaatio ja digitalisaatio muuttavat työn luonnetta ja työpaikkojen määrää, eivät työt ole enää sidoksissa tiettyyn aikaan ja paikkaan. Hyvin pitkälti tämän johdosta asukas voi kokea kotikunnakseen useamman kunnan kuin ainoastaan oman kotikuntansa. (Järvinen, 2018.)

Kaksoiskuntalaisten merkitys olisi kunnille suuri, jos sen sovittaminen osaksi maamme kuntien lainsäädäntöä tulee onnistumaan. Kaksoiskuntalaisuuteen liittyy kuitenkin myös haasteita, jotka aiheuttavat mutkikkaita poliittisia kysymyksiä. Lainsäädäntö on suhteellisen taipumaton kaksoiskuntalaisuuden ongelmille, mikä hankaloittaa asioita. (Järvinen, 2018.) Erityisesti perustuslaki asettaa tietyt reunaehdot kaksoiskuntalaisuuteen liittyviin oikeuksiin (Valtiovarainministeriö, 2018). Ongelmat kulminoituvat pääosin demokratiaan, kunnallisveroihin ja terveydenhuollon järjestämiseen (Järvinen, 2018).

Tilastokeskuksen kesämökkitalaston ja mökkibarometri 2016 mukaan Suomessa oli vuonna 2014 noin 600 000 mökkiä, jotka koostuivat 500 000 kesämökistä ja noin 100 000 arvioidusta tilastoimattomasta vapaa-ajan asunnosta. Tilastoimattomat vapaa-ajan asunnot ovat lähinnä vakituiseen asumiseen rakennettuja asuinrakennuksia. Suomessa ei kuitenkaan ole tarkkaa lukua tai kattavia tilastoja vapaa-ajan asuntojen tosiasiallisesta määrästä. Tämä selittyy esimerkiksi sillä, että kesämökkikäyttöön on otettu rakennuksia, jotka ovat rekisterissä muissa käyttötarkoituksiluokissa kuin vapaa-ajan asuntoina. Väestörekisterin tietojen mukaan vuonna 2007 noin 11 000: lla mökillä asuttiin vakinaisesti ja vuonna 2014 määrä oli noussut 12 900. Mökkibarometrin mukaan määrä on kuitenkin vielä tätäkin suurempi. Mökkibarometrin tietojen mukaan arvioidaan, että ilmoitetuista 600 000: sta mökistä noin neljällä prosentilla asutaan eli 20 000 mökillä. Piilevää ilmiötä saattaa selittää mökillä sijaitsevan asuinpaikan muuttoilmoituksen tekevä mättömyys. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 11–12.)

Vapaa-ajan asuntojen käyttöaste mökkibarometrin mukaan talvivarustelluissa vapaa-ajan asunnoissa oli vähän yli 100 vuorokautta vuodessa, ja vuorostaan kevät- kesä- ja syyskäyttöisillä mökeillä käyttöaste oli noin 70 vuorokautta vuodessa. Pelkästään kesäkäyttöisissä vapaa-ajan asunnoissa vietettiin vuodessa noin 44 vuorokautta. Vapaa-ajan asuntojen käytön muutoksiin vaikuttaa muun muassa se, että vapaa-ajan asuntojen varustelutaso on parantunut ja tasoa päivitetään joka kolmanneksella asunnolla vuosittain. Mökkibarometrin 2016 mukaan mökkeilyyn käytetään vuosittain merkittäviä summia omaisuutta. Vuonna 2014 mökkeilyyn panostettiin yhteensä noin 6,2 miljardilla eurolla, jota voidaan havainnollistaa 60 000 henkilön työllisyysvaikutuksella. Työllisyysvaikutus on verrannollinen seuraavaksi luetelluiden vapaa-ajan asukkaiden kustannuserien vaikutuksiin panos-tuotos-kertoimien mukaan. Kiinteistökauppoihin panostettiin 700 miljoonalla eurolla, uudisrakentamiseen 260 miljoonalla eurolla ja korjaukseen 1,7 miljardilla eurolla. Päivittäistavaroihin käytettiin vuonna 2014 vapaa-ajan asumisessa noin 1,4 miljardia euroa, muihin tavarahankintoihin noin 0,4 miljardia euroa, matkoihin 1,2 miljardia euroa ja julkisiin ja yksityisiin infrastruktuuri- ja muihin maksuihin sekä palveluihin 0,5 miljardia euroa. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 12.)

Mökkibarometrin mukaan, sellaisilla vapaa-ajan asunnoilla, joilla etätyö on mahdollista, on etätyöskentelyn suosio kasvussa. Joka kymmenennellä vapaa-ajan asunnolla eli noin 60 000 vapaa-ajan asunnolla tehtiin viimeisen 12 kuukauden aikana ansiotöitä, joka vastaa yhteensä 12 tehtyä etätyöpäivää vuodessa. Vuodesta 2008 vuoteen 2015 etätyön tekoon vapaa-ajan asunnolla positiivisesti suhtautuvien osuus on kasvanut neljällä prosentilla ollen vuonna 2015 yhteensä 34 prosenttia. Nuoret aikuiset mökkeilijöinä 2030 - selvityshankkeesta ilmenee, että 82 prosenttia nuorista ja 84 prosenttia vapaa-ajan asunnon omistajista uskoo vapaa-ajan asumisen säilyttävän suosionsa tulevaisuudessa. Tähän vaikuttavat heidän mielestään esimerkiksi perinne- ja luontoarvot, työelämän ja tietotekniikan kehitys sekä ikäihmisten mökkeily. Toisaalta myös 40 prosenttia nuorista ja 37 prosenttia vapaa-ajan asunnon omistajista uskoivat, että vapaa-ajan asuminen vähenee tulevaisuudessa vaihtoehtoisten sosiaalisempien, vähemmän sitovien ja vähemmän työtä edellyttävien vapaa-ajan viettomuotojen sekä mökkien matalan

varustelutason vuoksi. Kuitenkin muutostekijöiden vaikutus arvioitiin mökkeilyn kannalta useammin myönteiseksi kuin kielteiseksi vaikutukseksi. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 12–13.)

Ulkokuntalaisen kannalta vapaa-ajan asukkaiden haittapuolena on pidetty ulkokuntalaisten vähäisiä vaikuttamismahdollisuuksia mökkikuntiansa asioiden hoitoon. Usein vaikutusmahdollisuudet ovat rajalliset ja vaihtelevat kunnittain laajasti. Mökkibarometrin 2016 mukaan ulkokuntalaisista mökkeilijöistä 36 prosenttia kannatti ja 24 prosenttia vastusti kaksoiskuntalaisuutta, johon liittyisi olennaisesti verovelvollisuus ja äänioikeus. Noin kolmanneksella vastanneista ei ollut mielipidettä aiheesta suuntaan tai toiseen. Luonnollisesti kaksoiskuntalaisuuden kannatus oli suurinta heidän keskuudessaan, jotka viettivät mökeillä aikaansa eniten. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 13.) Jos kaksoiskuntalaisuutta sovellettaisiin Suomen lakiin, nousisi erityisesti Suomen perustuslaista ja kuntalaista esiin erinäisiä ristiriitoja suhteessa kaksoiskuntalaisuuteen. Esimerkiksi perustuslain pykälässä 121 määrätään kuntien hallinnon perustuvan juuri kuntien asukkaiden itsehallintoon. Jo tässä kohtaa perustuslaki asettaa kaksoiskuntalaisuudelle merkittäviä esteitä astua osaksi maassamme vallitsevaan lainsäädäntöön. Monet lait ja säädökset kytkeytyvät usein kunnan asukkaisiin ja kuntarajoihin, mikä hankaloittaa kaksoiskuntalaisuuden istumista lainsäädäntöön. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 19.)

Kuntien sisällä toteutettava äänioikeus kunnallisvaaleissa, äänestys-oikeus kunnallisessa kansanäänestyksessä, yleinen vaalikelpoisuus sekä osaksi myös osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koskevat säännökset on kytketty kunnan asukkuuteen ja näistä määrätään sekä perustuslaissa että kuntalaissa. Kuntien muutoksenhaku-oikaisuvaatimuksineen ja kunnallisvalituksineen on sidottu kunnan jäsenyyteen ja asianosaisasemaan. Kaksoiskuntalaisuuden oikaisuvaatimuksen ja kunnallisvalituksen käyttöala laajenisi kunnassa oleskelevien osalta. Lisäksi usean kunnan jäsenyys aiheuttaisi tarvetta muuttaa kunnan nykyistä hallintomenettelyä. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 20–24.)

Merkittävin taloudellinen kysymys kaksoiskuntalaisuudessa on verotus. Kysymyksen oleellisuus kiteytyy kaksoiskuntalaisen verotuskunnan määräytymisestä ja siitä, onko kaksoiskuntalainen velvollinen maksamaan veroja sekä kotikuntaan että vapaa-ajan vietto kuntaan. Kaksoiskuntalaisuuden soveltamista verotukseen vaikeuttaa muun muassa perustuslakivaliokunnan toteamus kunnan verotusoikeuden oikeudesta nauttia perustuslain tarjoamaa suojaa. Kaksoiskuntalaisen veroverovelvollisuuden lisäksi ongelmia aiheuttaa niiden palveluiden määrittäminen, joiden rahoittamiseen kaksoiskuntalaisen täytyisi osallistua. Myös sote-uudistuksen tuomat säännökset vaikuttaisivat tähän kysymykseen olennaisesti ja kunnallisveron kokonaisverokertymä alenisi. Mutkia matkaan lisää myös verovelvollisuuden olennainen kytkeytyminen äänioikeuteen kunnallisvaaleissa. Kaksoiskuntalainen on siis veronmaksun myötä mahdollisesti oikeutettu erinäisiin oikeuksiin ja vaikutusmahdollisuuksiin, mutta se mihin ja miten, on valtaisa poliittinen kysymys. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 25–27.)

Aiemmin mainittujen pulmien lisäksi kaksoiskuntalaisuus aiheuttaa ristiriitoja kielellisiin oikeuksiin, liikenne- ja viestintäosa-alueelle, maaseudun ja uusiutuvien luonnonvarojen osa-alueelle, opetus- ja kulttuuripalveluille sekä maankäytölle, rakentamiselle ja ympäristöhuollolle. Yhtenä oleellisimpana ja mittavana asiana on kuitenkin pidetty sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämistä kaksoiskuntalaisille. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus kulkisi melko lailla samaa polkua monipaikkaisuuden kanssa. Sote-uudistuksen myötä käyttäjän valinnanvapaus sote-palveluja kohtaa kasvaisi, sillä asiakas voisi valita palvelun koko maan alueelta tiettyjä laissa säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 31–32.)

Voidaan siis todeta, että sosiaali- ja terveystalouden näkökulmasta mahdollinen kaksoiskuntalaisuus ei vaikuttaisi yksittäisten henkilöiden mahdollisuuksiin valita palveluntuottaja ja saada palveluja. Erityisesti silloin kaksoiskuntalaisen näkökulmasta sote-uudistus olisi pääosin eduksi, jos kaksoiskuntalaisen kotikunta ja kakkoskunta sijaitsisivat saman maakunnan alueella. Maakuntien vastuuseen kuuluu soteuudistuksen jälkeen sote-palveluiden järjestäminen ja rahoittaminen. Jos taas kaksoiskuntalaisen kotikunta

ja kakkoskunnat ovat eri maakunnissa, täytyisi määritellä palveluiden järjestämisvastuu ja siihen liittyvä rahoitusvastuu maakuntien kesken. Sote-uudistuksen myötä henkilö saisi siis valita palveluntuottajan koko Suomen alueelta (pois lukien Ahvenanmaa) saatuaan maakunnalta liikelaitoksen asiakassetelin tai henkilökohtaisen budjetin. Tämän takaisi muun muassa valinnanvapauslaki. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 31–32.)

Vaikka monipaikkaisuutta painotetaan kaksoiskuntalaisuutta enemmän, ei myöskään kaksoiskuntalaisuus ole katoava ilmiö, vaan päinvastoin se lisääntyy siinä missä vapaa-ajan asuminen sekä ajan ja paikan sitomattomuus. Järvisen mukaan tarvitaan yhä enemmän avointa ja pohdiskelevaa keskustelua kaksoiskuntalaisuudesta ja vapaa-ajan asukkaiden vaikutusmahdollisuuksista kaksoiskunnan kunta politiikkaan, kuitenkin heikentämättä samalla vakituisten asukkaiden asemaa ja mielipiteitä kunta politiikassa. Paikallisen päätöksenteon roolia täytyy muistaa korostaa, sillä jos äänestäminen olisi mahdollista useassa kunnassa, muodostaisi monella pienellä paikkakunnalla vapaa-ajan asukkaat enemmistön. Tällöin kunta politiikka pienissä maaseutumaaisissa kunnissa vääristyisi. (Järvinen, 2018.)

Yhtenä vaihtoehtona on pidetty e-kuntalaisuutta, joka ottaisi erityishuomioon kunnan alueella oleskelevat monipaikkaiset henkilöt. E-kuntalaisille voitaisiin suunnata keskitetysti palveluja sekä osallistaa heitä kunnan asioiden vaikuttamiseen digitaalisten keinojen, kuten erilaisten digitaalisten alustojen kautta. (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 67–68.) E-kuntalaisuutta voidaan edistää kunnissa erilaisilla kokeiluilla, kuten Sysmän kunta edelläkävijänä osoittaa (Tuomikoski, 2018). Suomalainen e-kuntalaisuus istuisi myös sopeutuvasti Suomen lainsäädäntöön, sillä se olisi toteutettavissa nykylainsäädännön puitteissa (Valtiovarainministeriö, 2018, s. 67).

3.5 Yhteiskunnan ja maaseudun digitalisaatio

Digitalisaatiolla tarkoitetaan tiedon tallentamista, siirtämistä ja käsittelyä tietokoneiden ymmärtämässä muodossa. Kuitenkin käsitteellä viitataan myös laajemmin taloudelliseen

ja yhteiskunnalliseen muutosprosessiin, joka on seurausta tieto- ja viestintäteknikan kehityksestä. Kokonaisvaltaista ilmiötä voidaan myös verrata internet-talouteen, jota kuvaavat muun muassa resurssien tehokkaampi hyödyntäminen, arvoketjujen lyhentyminen ja palveluiden eksponentiaalinen kasvu. OECD:n internet-taloutta käsittelevä työryhmäraportti (OECD 2013) käyttää luokittelua, joka soveltuu myös digitalisaation tarkasteluun. Internet-talouden vaikutuksia voidaan OECD:n mukaan mitata kolmella eri tavalla, joita ovat suora, dynaaminen ja epäsuora vaikutus. (Koistinen-Jokiniemi ja muut, 2017, s. 6.)

Suomen pyrkimys yhdessä Euroopan unionin kanssa on kehittää jatkuvasti maiden sähköisiä palveluita ja hallintoa (digitaalinen hallinto). Digitaalinen hallinto on ollut kehityksen kohteena useissa maissa jo vuosikymmenten ajan ja myös maamme Valtiovarainministeriön JulkICT-osasto on ollut aktiivisena toimijana kansainvälisten järjestöjen toiminnassa. Suomi on hyötynyt kansainvälisestä toimijuudesta muun muassa vertailutietojen ja maiden kehittämisohjelmien myötä. JulkICT-osaston kansainvälisinä tavoitteina on edistää Suomen etuja kansainvälisten ohjelmien suunnittelussa ja vahvistaa Suomen imagoa menestyvänä ICT-maana. Osasto on mukana noin 30:ssä ohjelmassa, hankkeessa ja työryhmässä eri kansainvälisissä organisaatioissa. Suomi painottaa yhteistyötä EU:n, OECD:n ja ICA:n kanssa sekä toimii aktiivisesti yhteistyössä muun muassa myös Pohjoismaiden ja Viron kanssa. (Valtiovarainministeriö, n.d., b.)

Suomi tietoyhteiskuntana on edelläkävijä ja jatkuvaan kehitykseen pyrkivä valtio. Suomi onkin Valtiovarainministeriön mukaan vahvasti tietoon ja sen hyödyntämiseen perustuva yhteiskunta. Hallinnon toimet pohjautuvat pääosin tietojärjestelmiin ja niiden sisältämään tietoon sekä hallinnon palvelut on myös sähköistetty ja automatisoitu kattavasti. Tietopolitiikka kattaa julkisen ja yksityisen sektorin toimet. Tietopolitiikan ja julkisen hallinnon ICT:n ohjauksella tavoitellaan julkisen hallinnon vaikuttavuuden lisäämistä ja kustannusten alentamista. Tällöin palveluiden ja kehittämishankkeiden päällekkäisyys väheenee, resurssit säästyvät ja tehokkuus paranee. Tietopolitiikan tavoitteisiin kuuluvat myös hallinnon kehittäminen, palveluiden parantaminen, kestävä talous ja demokratian

edistäminen. Lisäksi tiedonkulkua viranomaisten, kansalaisten ja yritysten välillä pyritään tehostamaan tietopolitiikan myötä. (Valtiovarainministeriö, n.d., a.) Kuluttajalla ja yksilöllä on oltava Suomessa oikeus tiettyihin kohtuuhintaisiin ja toimiviin viestinnän peruspalveluihin eli kodin ja työpisteen yleispalveluihin, toteaa Liikenne- ja viestintäviraston Traficom. Viestinnän peruspalveluissa jokaiselle kansaiselle tarjotaan kiinteää tai langatonta puhelinliittymää, kahden megan laajakaistaliittymää, kuulo- ja puhevammaisten henkilöiden viesti- ja internetpalveluita sekä kattavaa yhteystietopalvelua. Traficom takaa peruspalveluiden kattavan maantieteellisesti koko maan toimivuudellaan ja saatavuudellaan. (Traficom, 2019.)

Datataloudessa tiedon saatavuus ja siirrettävyys on keskeinen osa verkon arvonluontia (Liikenne- ja viestintäministeriö, 2018, s. 9). Suomen tietoliikenneverkosto koostuu langattomasta ja kiinteästä verkosta. Laajakaistayhteydellä tarkoitetaan yhteyttä, joka toimii nopeammin kuin 256 kb/s ja samalla se on yleisnimitys nopeille tietoliikenneyhteyksille, jotka eivät pohjaudu ISDN-modeemiin tai perinteiseen puhelinmodeemiin. Laajakaistana voidaan pitää valokuituyhteyden lisäksi myös mobiiliverkkoja ja kupariverkkoja. Suomessa kiinteän laajakaistayhteyden toteuttamista on tuettu jo vuodesta 2010 alkaen, ja vuonna 2008 Suomessa käynnistettiin Valtioneuvoston periaatepäätöksellä Laajakaista kaikille -ohjelma, joka pyrki takaamaan laajakaistasaatavuuden sellaisille alueille, joilla kaupallinen tarjonta ei välttämättä toteudu. Valokuitupilottihankkeiden ohella vuonna 2010 Suomessa astui voimaan laajakaistatukilaki haja-asutusalueille. Lain tavoitteena oli edistää nopeiden laajakaistayhteyksien turvaamista haja-asutusalueille. Vuoden 2015 loppuun mennessä laajakaistahankkeisiin tukea oli käytetty 47,8 miljoonaa euroa ja yhdessä EU-tuen kanssa summa nousee 72,3 miljoonaan euroon. (Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 4–5.)

Taajuudet ovat Suomelle arvokas ja rajallinen luonnonvara, josta koko yhteiskunta hyötyy merkittävässä määrin. Suomelle on osoitettu suhteessa väkilukuun eniten taajuuksia kuin muualla Euroopassa, ja Suomi on ottanut uusia taajuusalueita langattoman laajakaistan käyttöön muita EU-maita nopeammin. Suomessa on käytössä erilaisia

matkaviestinverkon tekniikkaluokkia, ja vuonna 2018 suosimat langattomat laajakaistat 3G ja 4G kattoivat yli 99 prosenttia Suomen väestöstä. (Liikenne ja viestintäministeriö, 2018, s. 8–9.) 5G-verkko on uusimpia tietoliikenneverkkojen innovaatioita, joita pyritään yleistämään EU-hallinnon tasolta. Jokaisessa jäsenmaassa tulisi olla vuoden 2020 loppuun mennessä ainakin yksi suuri kaupunki, jossa 5G-verkon käyttöönotto on mahdollista. (Liikenne ja viestintäministeriö, 2018, s. 17–18.) Vuonna 2021 keväällä Suomen puhelinliittymäyhtiö Elisan mukaan 5G-verkko on saatavilla kymmenillä paikkakunnilla Suomessa (Elisa, 2021).

Toimintavarmimmat kiinteät verkkoyhteyden toteutetaan tällä hetkellä valokuidulla. Kiinteitä verkkoyhteyksiä tarvitaan erityisesti suurta ja ennakoitavaa yhteysnopeutta vaativiin palveluihin. Lisäksi valokuituyhteydet toimivat huippunopeiden langattomien yhteyksien pohjana. Valokuituyhteyksien verkostoa pyritään jatkuvasti lisäämään maantieteellisillä alueilla ja vanhoja kupariyhteyksiä korvataan valokuidulla. (Liikenne ja viestintäministeriö, 2018, s. 10.) Kiinteän verkon yhteystekniikkaluokkia on Suomessa useita, kuten kupariyhteydet, FTTB-yhteydet ja kaapelimodeemiyhteydet (Traficom, 2020, s. 6–7). Liikenneverkkoja kehittäessä on tärkeä muistaa, että koko yhteiskunta vaatii samantasoisia tietoliikenneverkkomahdollisuuksia. Nimenomaisesti juuri maaseutu hyötyy suhteellisesti eniten laadukkaista, nopeista ja käyttäjäystävällisistä sovellutuksista tietoliikenteen hyödyntämisessä. (Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 6.)

Maaseudun ja digitalisaation suurimpia haasteita ovat hajallaan olevien paikallisten resurssien ja laajojen luonnonvaraisten alueiden kytkeminen osaksi digitalisoituvan yhteiskunnan muuttuvia rakenteita ja aktiivisen kansalaisuuden ajatusta (Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 19). 1990-luvun alussa esiin nostettu ajatus tietotekniikasta maaseudun pelastajana ja aluepolitiikan kolmantena aaltona tuntui absurdilta ja jopa mahdottomalta ajatukselta. Tietoverkot olivat kalliita ja vaikeita käyttää, eikä käyttäjät saaneet niiden avulla tarvitsemaansa hyödyllistä tietoa, sillä samat tiedot pystyttiin edelleen selvittämään fyysisistä tiedostoista ja neuvontapisteistä. Vaikka erilaisiin ja uusiin palveluihin

suhtauduttiinkin myönteisesti, todellisuudessa niiden sisältö ei vastannut käyttäjien tarpeita. (Leinamo, 2009, s. 34.)

Maaseudun digikehittäminen on kuitenkin jatkunut ajoittaisista laskukausista huolimatta vuodesta toiseen. Muun muassa vuoden 2004 valtioneuvoston periaatepäätöksessä nopeita tietoliikenneyhteyksiä pidettiin alueellisen tasa-arvon toteutumisen kannalta välttämättöminä. Laajakaistastrategian tavoitteiksi linjattiinkin nopeiden, alueellisesti kattavien ja käyttäjilleen kohtuuhintaisten tietoliikenneyhteyksien tasapuolinen saatavuus. Määrälliseksi tavoitteeksi otettiin miljoonan laajakaistaliittymän saavuttaminen vuoden 2005 loppuun mennessä. Tällöin laajakaistanopeuden täytyi olla vähintään 2 Mbit/s. Näin ollen vuonna 2007 maan internet-yhteyksistä yli 90 % olisi laajakaistaisia ja yleisin yhteysnopeus 8 Mbit/s. Kuitenkin edelleen vuonna 2008 alueelliset erot saatavuudessa olivat suuria ja heikoimman aseman titteliä laajakaistavalmiuksissa kantoivat maaseudut ja saaristoalueet. (Leinamo, 2009, s. 62.)

Sipilän hallituksen, joka toimi vuosien 2015 ja 2019 välisenä aikana, yhtenä läpileikkävänä strategisena teemana oli digitalisaation lisääminen ja valokuituverkon rakentaminen harvaan asutuille maaseuduille (Valtioneuvosto, 2021; Antikainen ja muut 2017, s. 7). Strategian edellytyksenä oli hyödyntää digitalisaatiota ja sähköisiä palveluja nimenomaisesti autioituvilla maaseuduilla. Digiloikkaa edistävän hallituksen myötä Suomi vahvensi asemaansa EU-maiden edelläkävijänä. Kuten tekstistä selviää, maaseudun digitalisaatioasemaa on pyritty vuosien saatossa edistämään. Yhä edelleen pyöritellään digitalisaation roolia maaseutumaisten kuntien elinvoimaisuuden lisäämisessä ja sitä, miten teeman läpimurto saavutetaan. (Antikainen ja muut, 2017, s. 7.)

Digitalisaatiosta maaseudulla hyödytään taloudellisesti, sosiaalisesti ja hallinnollisesti. Digitalisaation edut näyttäytyvät taloudellisissa hyödyissä kuntien ja valtion osilta alempien kustannusten muodoissa. Digitalisaation avulla palveluita voidaan myös integroida. Hallinnolliset hyödyt näkyvät toiminnan tehostumisena ja resurssien vapautumisena. Lisäksi digitoinnin myötä maaseudun palveluista pystytään keräämään pitkän aikavälin

tietoja helpommin tilastoimalla ja saattaa ne näin laajempaan käyttöön. Maaseudun kannalta merkittävin hyöty erottuu kuitenkin sosiaalisena hyötynä. Sosiaalisista hyödyistä tärkeimpiä hyötyjä ovat saatavuus- ja saavutettavuushyödyt sekä resurssien vapautuminen inhimilliseen toimintaan. Digitalisaatio on edistänyt palveluiden saatavuutta, alueellisen tasa-arvon kasvua ja palveluiden tasalaatuisuutta. Digitalisaatio lisää toiminnoillaan myös työikäisten ihmisten omaa aikaa. (Antikainen ja muut, 2017, s. 22.)

Hyötyjen vastapainona digitalisaation kattavuusongelmien lisäksi maaseudulla koetaan ongelmaksi yhteyksien toimimattomuus ja epävarmuus. Vaikka nopeus on parantunut, luotettavuus koetaan edelleen ongelmaksi. Lisäksi yrittäjien tietotaidot maaseudulla eivät riitä digitaalisuudesta saatavan hyödyn valjastukseen omalle liiketoiminnalle. Digitalisaation käyttöönoton määrään vaikuttavat myös uudet digitaaliset työkalut ja käytön opettelu, muutoksen pelko, hyväksi koettujen toimintatapojen syrjäytys ja rahalliset hankinnat. Tiedottaminen sekä erilaiset hankkeet ja selvitystyöt tuovat maaseudun käyttäjille merkittävää lisätietoa laitteiden ja toimintojen hyväksi koettavuudesta. (Antikainen ja muut, 2017, s. 24.)

Valokuituverkkojen kattavuutta pyritään jatkuvalla tahdilla lisäämään maaseuduilla. Valokuituverkkojen rakentaminen maaseuduille on kuitenkin jo itsessään valikoivaa, sillä käyttäjien eli perheiden ja yritysten varallisuus, tekniikkataidot ja motivaatio vaihtelevat suuresti. Nykyisellään tarve ja tarjonta eivät kohta sellaisissa tilanteissa, joissa nopeaa internet-yhteyttä ja sen tarjoamia etuja tarvitsevat jäävät liian helposti yhteyksien ulkopuolelle. Kysynnän ja tarjonnan ristiriitatilanne korostuu alueiden ja kylien sisällä esimerkiksi etäisyyden, iän, maksukyvyn ja tietotekniikkataitojen vaihdellessa. Luotettavan ja nopean yhteyden tarve korostuu maaseudulla erityisesti yrittäjien ja maatalousharjoittajien parissa. (Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 87–89.)

Honkaniemen ja Luodon huolena onkin tietoyhteiskunnan edelläkävijöiden pääasiallinen hyötyminen valokuituyhteyden rakentamisesta. Nämä edelläkävijät kasvattavat etumatkaa muihin käyttäjiin nähden ja samalla digitaalisten palveluiden ulkopuolelle jäävät juuri

ne käyttäjäryhmät, joiden hyvinvointiin valokuidulla olisi suhteellisesti suurin vaikutus. Nykyiset tukikäytännöt kiihdyttävät Honkaniemen ja Luodon mukaan alueellista eriytmistä, mikäli valokuituverkkojen rakentaminen jatkuu syrjäisimpiä alueita ja taloryppäitä vältellen. Ero alkaa näkyä maaseudun aluerakenteen muotoutumisessa, sillä menestyvien kylien ja alueiden rooli positiivisina eteenpäin suuntautuneina valopilkkaina korostuu tietoliikenteestä syrjäytyneiden katvealueiden rinnalla. (Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 87–89.)

Älykyläinnovaatioilla nähdään olevan positiivisia vaikutuksia maaseudun elinvoimaisuuden lisäämisessä ja autioitumisen ehkäisyssä. Älykylä (*engl. smart village*) määritellään maaseudun kyläyhteisöksi, joka pyrkii luomaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia kylissä jo olemassa olevista resursseista. (Park & Cha, 2019, s. 178.) Älykylä on siis kylä, jossa pyritään parantamaan maaseudun elinvoimaisuutta ja elämänlaatua kokonaisvaltaisilla älykkäillä ratkaisuilla (Torikka, 2018). Älykyläyhteisö pyrkii elvyttämään alueen paikallista taloutta ja palveluita tietoa ja tietotekniikkaa hyödyntämällä (Park & Cha, 2019, s. 178).

Saavuttaakseen tasapainoisen kansallisen kehityksen neljännen teollisen vallankumouksen aikakaudella, on Eurooppa kehittänyt älykaupunki- ja älykyläliiketoimintaa eri maissa (Park & Cha, 2019, s. 178). Euroopan komissio on huhtikuussa 2017 käynnistänyt aloitteen kylien tulevaisuuden panostamiseen ja digitalisaatioita edistävien investointien, saavutettavuuden ja osaamisen tukemiseen (Maaseutu.fi, 2020). Euroopan pyrkimyksenä on rakentaa älykylä eri maiden erityispiirteitä hyödyntäen. Muun muassa Saksan digitaalinen liiketoiminta kylissä, yhteistyö Ranskan kanssa, Suomen innovatiiviset tutkimukset ja Italian älykylästrategia tuovat merkittävää lisäarvoa älykylien rakentamiseen. (Park & Cha, 2019, s. 178).

Älykylien muodostaminen pohjautuu kykyyn oppia uutta ja soveltaa opittua ongelmien ratkaisuun. Älykylän tärkeimpiin ominaisuuksiin lukeutuu siis kyky muodostaa uusia innovatiivisia ratkaisuja tai vaihtoehtoisesti parantaa jo olemassa olevia toimintatapoja.

Älykäs kylä on elinvoimainen, aktiivinen, innovatiivinen ja digitalisuutta hyödyntävä yhteisö. Älykylissä keskitytään parantamaan esimerkiksi terveydenhuoltoa, koulutusta, energiatuotantoa, liikkuvuutta, vähittäismyyntiä, saavutettavuutta ja osaamisen tukemista innovatiivisilla ratkaisuilla. (Maaseutu.fi, 2020.) Älykylät lisäävät yksilöiden turvallisuuspalveluita ja turvallisuuden tunnetta sekä hyvinvointia ja onnellisuutta maaseutualueiden kestävä kehityksen politiikalla, yksityisten ja julkisten toimijoiden yhteistyökumppanuudella sekä kestävien kehitysten strategioita luomalla. Lisäksi yhteistyö monitahoisten foorumien, kansainvälisten järjestöjen ja EU:n kanssa, menettelytapojen vertailu esimerkiksi älykaupunkien ja älykylä välillä sekä alueellisten strategioiden ja teknologioiden hyödyntäminen vauhdittavat älykyläkehitystä. Maaseutualueiden elvyttäminen onnistuu digitaalisten ja sosiaalisten innovaatioiden avulla. Myös tapaustutkimuksia, applikaatioita, erilaisia työvälineitä ja systeemejä hyödyntämällä lisätään kyläiden onnellisuutta ja turvallisuutta. Älykylätutkimusten innovaatioverkostot ja klusterit edistävät tavoitteiden saavuttamista. (Visvizi & Lytras, 2020, s. 2.)

Älykyläin on myös yhdistetty ajatus digikahviloista ja niiden eduista tuoda esiin vapaata ja ideoivaa keskustelua. Digikahviloissa joukkio eri ammattiryhmistä, koulutustaustoista sekä ikäryhmistä tuo esiin esimerkiksi palveluiden kehittämiseen ja sähköistämiseen liittyviä ideoita, odotuksia, tarpeita ja huolia. Digikahviloiden osallistaminen toteutuu rennon keskustelun kautta. Menetelmä juontaa juurensa World cafe -menetelmästä, joka on saavuttanut suurta suosiota maailmalla. Digikahvila -menetelmä on siis luonteeltaan aineistonkeruumenetelmä, minkä toimintatapa kohdistuu ongelmanratkaisuun ja yhdessä innovointiin. (Antikainen ja muut, 2017, s. 28.)

4 Aineisto ja menetelmät

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Alasuutarin (2012) mukaan laadullisessa analyysissä tutkittavaa aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena ja sen ymmärretään avaavan jonkin singulaariseksi ymmärretyn sisäisesti loogisen kokonaisuuden rakennetta. On tärkeää ymmärtää, ettei laadullisessa tutkimuksessa voi antaa liikaa merkitystä suurelle tutkimusjoukkioille tai tilastollisille argumentaatiotavoille, sillä laadullinen tutkimus perehtyy ennen kaikkea henkilön subjektiiviseen kokemukseen ja näkemykseen (Alasuutari, 2012; Puusa & Juuti, 2020). Tutkimuksessa on tärkeää myös tarkastella teorian, empirian ja käytännön yhteyttä kokonaisvaltaisesti (Puusa & Juuti, 2020). Alasuutarin mukaan laadullisen tutkimuksen tärkeä osa on pelkistäminen, johon kuuluu tutkimusaineistosta olennaisen tiedon tunnistaminen ja erittely. Tässä aineistoa tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota teoreettiseen viitekehykseen ja kysymysasetteluiden kannalta olennaiseen tietoon. Pelkistämistä auttavat myös havaintomäärien yhdisteleminen. Toisena tärkeänä Alasuutari pitää tutkimusarvoituksen selvittämistä, jossa tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkintoja tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari, 2012.)

Tutkimukseni pohjautuu tapaustutkimuksen ideologiaan. Erikssonin ja Koistisen (2014) mukaan tapaustutkimus on oivallinen valinta silloin, kun tutkimuksessa 'mitä', 'miten', ja 'miksi' -kysymykset ovat keskeisiä, tutkijalla on vain vähän kontrollia tapahtumiin, aiheesta on tehty vain vähän empiiristä tutkimusta tai tutkimuskohteena on jokin tämän ajan elävässä elämässä oleva ilmiö (Eriksson & Koistinen, 2014, s. 5). Jyväskylän yliopiston mukaan tapaustutkimuksen avulla pyritään tuottamaan valitusta tapauksesta yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. Pyrkiessään ymmärtämään ja tulkitsemaan yksittäisiä tapauksia niiden erityisessä kontekstissa, tapaustutkimus hakee tietoa ilmiöön liittyvästä toiminnan dynamiikasta, mekanismeista, prosessista ja sisäisistä lainalaisuuksista. Tällöin tutkimus pyrkii osoittamaan tutkimuksen tuloksissa laajempaa sosiokulttuurista merkitystä ja siten jonkinlaista yleistettävyyttä tai siirrettävyyttä. (Jyväskylän yliopisto, 2015.) Tapaustutkimuksessa tarkastellaan yhtä tai useampaa tapausta, joiden määrittely,

analysointi ja ratkaisu ovat tapaustutkimuksen keskeisimpiä tavoitteita. Tämän vuoksi tapaustutkimuksessa tärkeää onkin tutkittavien tapausten valinta, rajausta ja perusteltavuus. Erikssonin ja Koistisen mukaan laadullinen aineisto on tyypillinen tapaustutkimukselle, eikä tutkimukseni tässä kohtaa tule poikkeamaan toteamuksesta. (Eriksson & Koistinen, 2014, s. 4–5.)

Eriksson ja Koistinen kertovat, että Stake (1995) jakaa tapaustutkimukset kolmeen eri tyyppiin tapauksen luonteesta, lukumäärästä, tavoitteista ja tutkimukseen liittyvistä perusoletuksista riippuen. Itsessään arvokas tapaustutkimus on kyseessä silloin, kun tutkijalla on erityinen kiinnostus tiettyyn, ainutlaatuihin tapaukseen ja hän haluaa ymmärtää kyseistä tapausta kaikkine yksityiskohtineen. Välineellinen tapaustutkimus tehdään Staken mukaan silloin, kun tutkimuksella on välineellinen merkitys. Tällöin tutkimuksen avulla keskitytään ymmärtämään jotain muuta kuin vain kyseistä tapausta, ja tapaus nähdään tällöin kiinnostavaksi yleisten teemojen ja teoreettisten kehittelyjen vuoksi. Tapaus saattaa auttaa ymmärtämään yhteiskunnallisia ilmiöitä tai tuottaa sellaista tietoa, jota pystytään soveltamaan samanlaisissa konteksteissa. Kolmantena Stake avaa kollektiivisen tapaustutkimuksen ideologiaa. Kollektiivinen tapaustutkimus muodostuu useista tapauksista ja oleellista siinä on yksittäisten tapausten välinen koordinaatio ja rinnasteisuus. (Eriksson & Koistinen, 2015, s. 16.)

4.1 Tapaustutkimuksen konteksti ja osallistujat

Näistä edellä mainituista tapaustutkimuksen tyypeistä tutkimukseni noudattaa välineellisen tapaustutkimuksen piirteitä pyrkiessään ymmärtämään tietyn tapauksen kautta jonkin yleisen teeman luonnetta. Käyttäessäni välineellistä tapaustutkimusta tutkimukseeni, tuotetaan tutkimuksellani tietoa koko Suomen maaseutukuntien etätyöskentelyn edistämisestä. Tapaustutkimuksen kontekstiin liittyy vahvasti tutkimusalue, joka rajattiin tässä tutkimuksessa Evijärven kunnan sisällä etänä työskenteleviin henkilöihin ja kunnan toimihenkilöön. Tutkimukseni kohdentui siis Etelä-Pohjanmaalle ollessani sieltä itse kotoisin, mutta samalla Länsi-Suomen ydinmaaseutupainotteisuus kiinnosti etätyöhön liittyvän tutkimusalueen valinnassa. Tutkimus toteutettiin Evijärven kuntaan, jonka

internet-sivuilta selviää, että Evijärvi sijaitsee Etelä-Pohjanmaan Järvi-seudulla ja on asukasluvultaan noin 2500 asukkaan maaseutumainen kunta. Kunnan pinta-ala on 390,71 km² ja vesistöjä tästä alueesta on 36,63 km², joten vesistöllä on merkittävä rooli kunnan imagossa. Kunnassa on noin 700 vapaa-ajan asuntoa ja kesäisin alue on myös eliöllisesti monimuotoinen. Monipuolisen yritystoiminnan perustana Evijärvellä on vahva alkutuotanto, ja alueen elinkeinoiksi lukeutuvat maatalous, turkistarhaus, puunjalostus-, muovi-, metalli- ja elintarviketeollisuus. Yrityksiä alueella on kaikkiaan 170 kappaletta. (Evijärvi, 2016.)

Havulan (2021) mukaan Etelä-Pohjanmaan väkiluvun kehitys vuoden 2020 aikana on ollut muuttovoittoista ainoastaan Seinäjoen ja Ilmajoen kunnissa. Seinäjoen muuttovoitto oli 371 henkilöä ja Ilmajoen 28 henkilöä. Maakunnan muuttotappiotilastoja vertaillen Evijärvi ja Kuortane korostuivat positiivina kuntina, sillä kumpaisessakin kunnassa muuttotappiota oli tapahtunut vain 16: sta henkilön verran. Huomattavimmin muuttotappiota maakunnassa oli tehnyt vuoden aikana Kauhava (-213) ja Kurikka (-212). (Havula, 2021, s. A5.) Tämä tieto Evijärvestä kasvattaa haluani perehtyä kunnan kykyyn ja tapaan houkutella monipaikkaisia kunta-alueen ulkopuolelta.

Tapaustutkimukseeni valikoitui neljä henkilöä, jotka ovat aiemmin työskennelleet etänä Evijärven kunnan alueella ja asuvat tällä hetkellä kaupungeissa ympäri Suomen. Julkisen puolen näkemysten selvittämiseksi tutkimukseen valittiin lisäksi yksi Evijärven kunnan johtavassa asemassa oleva toimihenkilö. Haastateltavien etätyöntekijöiden ikä- ja sukupuolijakaumaa pyrittiin hajauttamaan, jotta otanta olisi laajempi kartoittaen mielipiteitä eri elämäntilanteista. Tällöin myös tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyyt lisääntyivät. Valittavien henkilöiden kriteeriksi määrittelin aiemmin harjoitetun etätyöskentelyn Evijärvellä. Selvisi myös, että kaikilla haastateltavilla oli mahdollisuus viettää aikaansa Evijärvellä omalla tai sukunsa omistamalla vapaa-ajan asunnolla. Tutkimusjoukon etsimiseksi sain apua Evijärven kunnasta, jonka avulla löysin Evijärven etätyötilaa käyttäviä henkilöitä. Lisäksi sain vihjeitä henkilöistä, jotka saattoivat työskennellä alueella etänä. Henkilöitä lähestyttiin sekä soittojen että viestin muodoissa.

Henkilö 1 on 32-vuotias perheetön mieshenkilö. Henkilö asuu tällä hetkellä Tampereella ja toimii työtehtävässä, jonka perusteella hänet luokitellaan sosioekonomisen aseman mukaan ylemmäksi toimihenkilöksi. Henkilöllä on historiaa Evijärvellä ja nykyään mahdollisuus viettää aikaa vapaa-ajan asunnolla kyseisessä kunnassa.

Henkilö 2 on 52-vuotias perheellinen naishenkilö. Henkilö asuu tällä hetkellä Seinäjoella ja toimii työtehtävissä, joiden perusteella hänet luokitellaan sosioekonomisen aseman mukaan yrittäjäksi ja työntekijäksi. Henkilöllä ei ole historiaa Evijärvellä, mutta hänellä on nykyään mahdollisuus viettää aikaa vapaa-ajan asunnolla kyseisessä kunnassa.

Henkilö 3 on 32-vuotias perheetön mieshenkilö. Henkilö asuu tällä hetkellä Helsingissä ja toimii työtehtävässä, jonka perusteella hänet luokitellaan sosioekonomisen aseman mukaan ylemmäksi toimihenkilöksi. Henkilöllä on historiaa Evijärvellä ja mahdollisuus viettää aikaa vapaa-ajan asunnolla kyseisessä kunnassa.

Henkilö 4 on 42-vuotias perheellinen mieshenkilö. Henkilö asuu tällä hetkellä Vantaalla ja toimii työtehtävässä, jonka perusteella hänet luokitellaan sosioekonomisen aseman mukaan ylemmäksi toimihenkilöksi. Henkilöllä on historiaa Evijärvellä ja hänellä on mahdollisuus viettää aikaa vapaa-ajan asunnolla kyseisessä kunnassa.

4.2 Haastattelut ja sisällön analyysi

Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Käsiteltäviä teemoja sekä etätyöntekijöille että kunnan toimihenkilölle oli 14 kappaletta. Virtuaaliyliopiston (n.d.) mukaan teemahaastattelu nähdään sopivana metodina silloin, kun tutkija haluaa säilyttää mahdollisuuden esittää vastausten johdosta täydentäviä kysymyksiä, kysytään laatuina kuvailtavia asioita, hankalasti sanoin esitettäviä psyykkisiä tuntemuksia tai jos tutkimusasetelmaa ei ole tarkoin määrätty vaan sitä halutaan hankkeen edetessä tämentää. Teemahaastattelu on siis keskustelua, jolla on etukäteen päätetty tarkoitus.

Tutkija esittää pääosin avoimia kysymyksiä, joihin ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja. Etuina teemahaastattelussa on esimerkiksi se, että haastateltavan ajatustapaa asiasta voidaan kypsyttää tutkijan ja haastateltavan välisellä keskustelulla. Teemahaastattelu auttaa sekä vastaamista kuin myös ymmärtämistä, sillä haastateltavalla on mahdollisuus udella jonkin esiin tulleen yllättävän tiedon syitä ja taustoja. Kun haastateltava voi suurelta osin määrätä keskustelun suunnan, muodostuu haastattelijalle haastateltavien elämäntilanteesta monipuolinen ja syvä kokonaiskuva. (Virtuaaliyliopisto, n.d..)

Tutkimusaineisto kerättiin vuoden 2021 maalिस-huhtikuun aikana. Haastattelut toteutettiin puhelinhaastatteluilla ja haastateltavat saatettiin tietoisiksi tietosuojakäytännöistä. Tietosuojakäytäntöjen mukaan tutkimusaineistoon pääsy on vain tutkijalla, henkilötietoja säilytetään vain tutkimuksen ajan, jonka jälkeen ne tuhotaan ja haastateltavien anonymiteetti säilytetään. Tällöin esimerkiksi suorat lainaukset muotoillaan niin, ettei vastaajaa voida tunnistaa. Haastattelussa edettiin haastattelurungon mukaisesti, johon oli aiemmin määritelty olennaiset pääkysymykset (Liite 1 & Liite 2). Haastattelijalle annettiin mahdollisuus vastata kysymykseen mahdollisimman avoimesti ja lisäkysymyksiä esitettiin vastauksiin perustuen. Lisäksi haastattelija saattoi tarpeen tullessa ohjata keskustelun suuntaa teeman mukaisiksi ennakkoon laadituilla sivukysymyksillä. Haastattelun pääteemat pyörivät etätyöskentelyn, tietotekniikan, maaseudun, palveluiden, monipaikkaisuuden ja kaksoiskuntalaisuuden ympärillä. Puhelut tallennettiin puhelinsovelluksella, jonka jälkeen aineistot litteroitiin.

Aineiston laadullinen sisältöanalyysi toteutettiin Alasuutarin (2012) hyväksi toteamien tapojen kautta ensin aineistoa pelkistäen ja sitten aiheita yhdistellen. Aineistoa pelkistettiin ja yhdisteltiin toistuvilla teemoitteluilla ja tyypittelyillä, kunnes teoreettiseen viitekehukseen ja tutkimuskysymyksiin alkoivat vastaukset löytyä. Vastaukset erottuivat eri pääteemojen ”alta”, jolloin tutkimuksessa oli mahdollista muodostaa eri aiheiden läpileikkaavia pääteemoja.

5 Aineiston analyysi

Tässä luvussa tuon esille laadullisen sisältöanalyysin avulla aineistosta esille nousseet pääteemat. Tutkimuksen pääteemat peilaavat tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen ja tutkimuksen alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Seuraavaksi esittelen tutkimuksen kannalta keskeisimmät havainnot teemoittain ja analysoin niitä.

5.1 Yksinäisyys vaanii myös maaseudulla

Haastatteluissa kävi ilmi, että kaikki haastateltavat määrittelivät ihanne etätyömääränsä olevan työajastaan yli 50 prosenttia. Haastateltavat H1 ja H3 suosivat 80-95 prosenttista etätyötä ja eräs haastateltava oli valmis kokoaikaiseen etätyöhön. Etätyöinnostus huokui kaikkien haastateltavien vastauksista esimerkiksi työmuodon joustavuutena ja vapaa-ajan lisääntymisen mahdollistajana:

”...yhdistää työn ja vapaa-ajan, joka alkaa välittömästi. Voi mennä suoraan rantasaunaan ja nauttia elämästä. Säästyy aikaa.” (H2.)

Kun etätyöskentelijöitä pyydettiin kuvailemaan etätyöntekoa maaseudulla ja kaupungissa, ilmeni, että maaseudulla etätyöskentelyä kuvailtiin huomattavasti kattavammin ja moninaisimmilla adjektiiveilla kuin kaupunkiympäristössä etätyöskentelyä. Jokaisen etätyöntekijän haastatteluissa maaseutua kuvaillessa toistuivat sanat 'luonto' ja 'rauhallisuus'. Lisäksi usealla haastateltavalla korostui maaseudulla etätyöskentelyssä luonnon elementit, läheisyys ja sen helppo saavutettavuus. Luonnon helppo saavutettavuus maaseudulla korostui etenkin henkilöillä, jotka asuivat suurissa kaupungeissa.

Keskellä kaupunkia ei oo sitä luontoa, mikä pitäis olla jo lähtökohtana hyväksi, niin sit siitä se tulee se no jos mä lähen Etelä-Pohjanmaalle. Luonto on siellä lähellä ja siellä ei ylipäättään ole niin paljon ihmisiä ja kun mä meen sinne luontoon, minä tiedän et voin olla rauhassa yksin ja se on hyväksi mielelle. (H3.)

Kiireiseen työarkeen kyllästyneet ja vuosien saatossa stressaantuneet työntekijät saattavat hakea maaseudulta rauhoittavia tekijöitä ja elementtejä tasapainottamaan sekä

hidastamaan hektisen arjen ”oravan pyörää”. Etätyöntekijöiden yhtenäinen mielipide maaseudulla etätyöskentelystä oli myös se, että maalla on hyvä keskittyä työntekoon. Maaseutua kuvailtiin haastatteluaineistoissa toistuvasti luovuutta edistäväksi ja teki-jäänsä rauhoittavaksi ympäristöksi. Eräs haastateltavista kuvaili myös, että maaseudun läheisyydessä itsestä pystyi ammentamaan paremmin kuin kaupunkiympäristössä. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että kotona tai vapaa-ajan asunnolla työntekoa ei tullut keskeyttämään kukaan, jolloin työn saattoi hoitaa kerralla alusta loppuun saakka. Tällöin myös esimerkiksi kirjoitustyöt ja asioiden järjestely päässä koettiin helpommaksi.

”Niin ettei ajatus katkea koko ajan piti koko päivä varata siihen tehtävään. Koin, että toimistolla se ei onnistunut oikeen millään, kun vaan koko ajan joku tuli kertomaan jotain, mitä viikonloppuna oli tapahtunu.” (H4.)

Yksinäisyyden haittapuolet nousivat haastateltavilla esiin etänä työskentelyn muodosta. Näitä olivat työtovereiden kanssa vietetyn ajan väheneminen ja itsensä johtamisen taito. Yksinäisyys teemana kumpusi valtaosan halukkuudesta poiketa silloin tällöin toimistolle tapaamaan työtovereita ja vahvistamaan työyhteisön tiimihenkeä. Poikkeuksena muista, eräs haastateltava, joka toimi sekä yrittäjänä että työntekijänä ei kuitenkaan nähnyt asiaa tällä tavoin, vaan hän kallistui vaihtoehtoja punnitessaan lopulta itsenäisen työnteon muotoon. Kokoaikaista etätyönteon valintaa hän perusteli sillä, ettei kokenut kaipaavansa organisaatiota ympärilleen. Valtaosa haastateltavista (H1, H3 ja H4) kuitenkin harmitteli etätyön haittapuolena sosiaalisen kanssakäymisen kaventumista.

Kyl mä mieluusti tekisin sen (kävisi toimistolla silloin tällöin) kuitenkin, koska huomaa vaa nytte ku on meil on nykyises työpaikas tosi hyvä yrityskulttuuri ja me välillä puhutaan et me ollaan niiku oma perhe, huomaa et tehään paljon asioita sen eteen, että se hyvä fiilis ja kulttuuri pysyis yllä tässäkin tilanteessa, kun on etänä. (H3)

Yksinäisyys ja itsenäinen työskentely etätöissä aiheuttivat erityisesti ensi alkuun haastateltaville vaikeuksia itsensä johtamisen kyvykkyydessä. Vapaa-ajan ja työajan erotteleminen ja rajan vetäminen osoittautui haastavaksi, mikä saattoi kuormittaa useamman haastateltavan jaksamista ja hyvinvointia. Myös vapaa-ajan asunnon lomatunnelman

häiriintymisestä oltiin tällöin huolissaan. Haastateltavien vastauksista oli kuitenkin päättävissä, että itsensä johtamisen taito on kehittynyt ja kuormittuminen sillä saralla vähentynyt. Etätyöntekoon oltiin myös jo totuttu, eikä etätyöskentelyä koettu enää etuoikeutetun mahdollisuutena:

”Et mä teen töitä siel mis mä oon ja mä tiedän mitä mun pitää tehdä. Et se itsensä johtaminen on myös kehittynyt, eikä oo sellasii haasteita, et oonks minä nyt tuottava.” (H3)

Ikävänä haittapuolena kuitenkin edelleen vaikutti olevan vapaa-ajan ja työajan sekoittuminen silloin, kun työtaakka koettiin suureksi. Tällöin työajan tullessa täyteen ei töitä välttämättä maltettu lopettaa. Työn, yhteisön ja niiden tuomien rutiinien puuttumattomuus johtaa rajojen hälvemiseen sekä hyvässä että pahassa. Jokainen haastateltava korosti itsensä johtamisen taitoa etätyön onnistumisen takaajana.

Kaikki haastateltavat halusivat työskennellä etänä yli 50 prosenttisesti työajastaan. Maaseudulla etätyöskentely houkuttelee erityisesti rauhallisella ja keskittymiskykyä ruokkivalla ympäristöllä. Lisäksi luonnonläheisyys nähtiin haastateltavien kesken merkittävänä maaseudun houkuttimena. Etätyöntekijöiden kesken yksinäisyys korostui vastapainona maaseudun mukavuudelle, sillä itsensä johtamisen vaativa taito ja sosiaalisen kanssakäymisen kaventuminen hankaloittivat työnteon sujuvuutta etänä.

5.2 Alueen luontaiset vahvuudet ja arjen sujuvuus houkuttelevat

Keskusteltaessa haastateltavien kanssa palveluista, jotka he kokivat etänä työskennellessään Evijärvellä tärkeiksi, nousivat kaikilla yhteisenä järvi ja tietoliikenneyhteydet. Suurimmalla osalla korostui liikunta- ja hyvinvointimahdollisuudet, vapaa-ajan tapahtumat sekä etätyötilat. Paikkaperustainen kehittäminen ja alueiden vahvuuksien hyödyntäminen nousi Evijärven palveluita pohdittaessa esille, sillä kaikki haastateltavat kannustivat kuntaa panostamaan järven hyvinvointiin ja sitä kautta alueen vetovoimaisuuden kehittämiseen. Esimerkiksi eräs haastateltava (H1) kannusti kuntaa vesiliikenteen

kehittämiseen veneväylämerkkien päivityksellä. Haastateltava uskoi myös laiturimainonnan lisäävän palveluiden saavutettavuutta. Tällainen paikkaperustainen kehittäminen vahvistaisi kunnan imagoa entisestään.

”Valttikortti järvi, johon pitäis panostaa.” (H2)

”Sit onks se palvelu, mut järvi on Evijärvellä, mitä mä uskon, et se on ehkä aliarvostettu, mitä evijärveläiset ei oikeen hiffaa, miten tärkeä voimavara se sille on.” (H3)

”Mitä olisi mökkeily ilman järveä ja ilman vesistöä? Ei oikeastaan mitään.” (H4)

”Järvi on paikkakunnan sydän ja imago.” (H1)

Kunnan toimihenkilö toteaa järven olevan kunnan olemassaolon kannalta tärkeä elementti. Järvellä on hänen mukaansa tärkeä rooli Evijärven vetovoimaisuuden lisääjänä. Hän näkee järven korostuvan kunnan elementtinä esimerkiksi silloin, kun monipaikkaiset henkilöt valitsevat mahdollisen etätyökunnan sijaintia. Kunnan toimihenkilö pitää tärkeänä sitä, että järven kuntoa pyritään parantamaan ja säilyttämään sen tila vähintäänkin nykyisellään. Kunta on panostanut järven hyvinvointiin useita vuosia ja pitää järven hyväksi tehtyä pitkäjänteistä työtä tärkeänä:

”Toki se on pitkäjänteistä työtä ja joskus on sitten huonompia vuosia tai takapakkia, mutta joka tapauksessa on tehty pitkäjänteisesti työtä järven hyvinvoinnin eteen.” (Kunnan toimihenkilö)

Järven ohella tietoliikenneyhteyksiä pidettiin Evijärvellä tärkeänä palveluna. Haastateltaessa etätyöskentelijöitä vastauksista huokui epäily internet-yhteyksien varmuudesta Evijärvellä:

”Internet ei aina ole sitä mitä haluais, mutta tähän asti on pärjätty kyllä.” (H2)

Useat etätyöskentelijät totesivat, että yhteydet eivät ole kokonaisvaltaisesti laadukkaita Evijärvellä. Samalla he kuitenkin myönsivät, ettei ylitsepääsemättömiä esteitä ole tullut vastaan. Epävarmuudet toimivuudesta ilmenivät sekä vapaa-ajan asunnoilla kuin myös

kunnan etätyötiloissa työskentelyssä. Internet-yhteyksien kehittämiseksi haastateltavat näyttivät yhteistuumin vihreää valoa.

Haastateltaessa kunnan toimihenkilöä, selviää, että kunta näkee tietoliikennekehittämisen tärkeänä muun muassa valokuiturakentamisen kautta, jolloin myös etätyöntekijöiden oleskelua kunnassa edistettäisiin. Tällä hetkellä valokuituverkko ei tavoita koko kuntaa, ja toimihenkilö toteaa tietoliikenneyhteyksien toimivan alueella kohtalaisen hyvin. Samalla selviää, että esimerkiksi kunnantalon etätyötiloissa on saatavilla valokuituyhteys. Kunnan toimihenkilö näkee tietoliikenneongelmien ratkaisun lähtevän liikkeelle valtakunnalliselta tasolta, jolloin monipaikkaisuutta ja etätyöskentelymahdollisuuksia lähdettäisiin kehittämään erinäisten valtiovetoisten hankkeiden kautta.

Haastateltavien monipaikkaisten mielestä toimivien internet-yhteyksien ohella etätyöskentelyä tukisivat kunnan tarjoamat etätyöskentelytilat. Tätä mieltä olivat he, jotka kokivat etätyöskentelyn tarpeelliseksi silloin, kun töiden teko kotona ei ollut mahdollista. Kunnan alueen liikunta- ja hyvinvointimahdollisuudet kiinnostivat haastateltavia etätyöskentelijöitä yksimielisesti. Esiin nousi suosituimpina kiinnostus luontoliikkumiseen, veneilyyn, yhteistapahtumiin ja kuntosaliharrastamiseen sekä sisä- että ulkotiloissa. Suurin osa haastateltavista mainitsi kunnan sivistyspalveluilla olevan välillisistä arvoa alueen vetovoimaisuuteen ja samalla heidän halukkuuteensa viihtyä alueella:

”Mun mielestä siellä on hyvä, et siellä on hyvä koulu ja investoidaan liikuntaan ja hyvinvointiin.” (H3)

Voidaan siis päätellä, että kunnan sivistyspalvelut lisäävät itsessään kunnan väkilukua ja sitä kautta välillisesti kunnan vireystilaa ja vetovoimaisuutta. Lisäksi elintarvike ja ravintolapalvelut nousivat usealla vastaajalla tarpeellisiksi tekijöiksi lisäämään etätyöarjen sujuvuutta alueella.

Kysyttäessä kunnan toimihenkilöltä, mitkä tekijät hän näkee kunnan etätyöskentelijöiden kannalta merkittäviksi vapaa-ajanpalveluiksi, korostaa hän kunnan

harrastusmahdollisuuksien valikoimaa, johon kuuluvat mm. järvi, frisbeegolfrata, tekojäärata, tenniskenttä ja luontopolut. Kunnan toimihenkilö korostaa kunnan kykyä nostaa luontaiset resurssit esille, jolloin ne voidaan muuttaa vetovoimatekijöiksi. Tällaisina hänen mielestään näyttäytyvät esimerkiksi luontoon merkityt reitit. Kunnan toimihenkilön mielestä etätyötilat, tarvittava tietoliikenneyhteys ja hyvät peruspalvelut, kuten kauppa- palvelut, varhaiskasvatus ja koulut tukevat etätyöskentelijöiden viihtyvyyttä alueella.

Etätyöntekijät arvostavat paikkaperustaisuutta ja alueellisista lähtökohdista kehittämisen taitoa. Etätyöntekijöiden kommenteissa esiin nousseiden suosittujen palveluiden perusteella voidaan ajatella, että pienten kuntien täytyy fokusoida taitoon erottua joukosta alueen luontaisten resurssien avulla. Järvi on Evijärvellä erityisominaisuus, jolla kunta voi tarjota ydinmaaseudulla oleskeleville etäilijöille jotakin ainutlaatuista. Vaikka ydinmaaseudulla ei järviä liiaksi ole, voi maaseutumaisten pienten kuntien resursseista löytyä hyödynnettäväksi jotain muuta arvokasta ja vetovoimaisuutta lisäävää. Kunnan byrokratiatasolla ymmärretään järven arvo ja selviää, että järven ekologista tilaa pyritään parantamaan aktiivisesti. Ainutlaatuisten luontaisten resurssien ohella etätyöntekijät arvostavat kakkoskunnassaan tavallisen arjen tuntua, jonka täyttävät hyvinvointia tukevat palvelut sekä arjen sujuvuus. Tässä Evijärven voidaan todeta onnistuneen kattavan vapaa-aikapalvelutarjonnan luonnilla. Tietoliikenneyhteyksien varmuuden ja nopeuden kehittämisessä kunnalla saattaisi olla petrattavaa.

5.3 Aktiivisuus yhteisöllisyyden lisääjänä

Tutkimukseni yksi tärkeimmistä tavoitteista oli selvittää niitä tekijöitä, jotka lisäävät etätyöskentelijöiden viihtyvyyttä ydinmaaseudulla. Aiemman perusteella voidaan todeta palveluiden tukevan viihtyvyyttä. Kuitenkin myös paikkasidonnaisilla positiivisilla kokemuksilla on merkitystä, mitkä taas juontavat juurensa esimerkiksi yhteisöllisyyden tunteesta. Myös Haukkala (2011, s. 6) toteaa paikkaidentiteettien synnyn ja yhteisöllisten roolien muodostumisen olevan kytköksissä olennaisesti monipaikkaisuuden ilmiöön. Tätä kautta ilmiön voidaan ajatella olevan kytköksissä myös etätyöskentelyyn. Lähes

jokaisen etätyöskentelijän (H1, H2, ja H3) mielestä etätyöskentelijöiden juurruttamista yhteisöön lisätään mahdollisuuksilla osallistua erilaisiin vapaa-ajanviettotapahtumiin ja harrastuksiin. Osa taas (H1, H3 ja H4) oli sitä mieltä, että yhteisöllisyyttä voidaan hakea etätyöskentelytilojen laajentamisella ja sillä, että kahvittelukulttuuri ”istutettaisiin” osaksi etätyötiloja.

Ja sit se toinen et siel ei kyhjöttää sit yks ihminen kerrallaan vaan et se on niinku tämmönen isompi yhteistyöskentelytila, johon voi tulla muitakin ja sit sitä kautta, kun siellä on muitakin ihmisiä sit siellä voi alkaa käydä sitä keskustelua ja tutustuu muihin etätyötä tekeviin ihmisiin ja sit sitä kautta tutustuis siihen. (H3)

Tämä oli sinänsä mielenkiintoinen esiin tullut mielipide haastateltavilta, sillä kysyttäessä etätyöntekijöiltä, missä he mieluiten työskentelisivät etänä, suosivat kaikki kotia tai vapaa-ajan asuntoa työskentelypisteinä. Etätyötiloja suosittiin pääosin silloin, jos kotona työskentely ei erilaisten häiriöiden tai puuttuvan ergonomian takia onnistunut. Päättävissä on siis se, että haastateltavat näkivät etätyötilat mahdollisuutena sosialisoitua ja keskittyä työntekoon. Kysyttäessä etätyöskentelijöiltä kunnan nykyisen palveluinformaation määrästä, kävi ilmi, että etätyöskentelijät lisäisivät informaatiomäärää nykyisestään. Palveluiden, kuten harrastusmahdollisuuksien, tapahtumien ja etätyötilojen tärkeimpinä tiedottamiskanavina kaikki haastateltavat pitivät sosiaalista mediaa ja valtaosa (H1, H3 ja H4) kunnan verkkosivuja. Kunnan verkkosivutiedottamisessa pidettiin tärkeänä visualisointia ja tapaa tuoda tieto esille.

Mut siis kyl mä nyt kun sanoin et kyl mä uskon et ylipäättänsä aktiivisempi tiedottaminen tai viestiminen, mitä palveluita tai harrastusmahdollisuuksia on saatavilla ja mahdollista, niin se voisi olla hyvä. Tiedän et Facebook on keskiikäisten ja vanhempien ihmisten kanava tässä ajan hetkessä ja et se vois olla heille toimiva. Sit se toinen vois olla nimenomaan et se on mikä ois yleispätevä, et ne ois verkkosivut, kunnan, josta se tieto sit löytyy. (H3)

Kysyttäessä kunnan toimihenkilön näkemystä alueen pysyvyyden ja pitovoiman ylläpitämiseen, korosti hän arjen toimivuutta tärkeänä tekijänä. Lisäksi hänen mielestään yhteisöllisyyden tunteet kunnassa ja kylillä lisäävät asukkaiden viihtyvyyttä alueella. Perheen

ja sukulaisten merkitys lisää kunnan toimihenkilön mukaan jälkipolvien pysyvyyttä kunnassa. Myös palveluista ja tapahtumista tiedottaminen nähdään kunnassa yhtenä hyvänä tapana sitoa etätyöskentelijät yhteisöön:

”Mutta hyvät palvelut, ne peruspalvelut, mitä meillä on tarjota ja niitten tuomien esille, et etätöitä tekevät, etätöihin tulevat tai sitä harkitsevat olisivat tietoisia, mistä niitä sitten kysyä tai mistä löytää.” (Kunnan toimihenkilö)

Kunta pyrkii omien nettisivujen, Facebookin ja paikallislehden kautta tiedottamaan asukkaitaan ja monipaikkaisia henkilöitään ajankohtaisista asioistaan ja tapahtumistaan. Kunnan toimihenkilö muistuttaa Evijärvi App: in tuovan Evijärven palveluista kiinnostuneet suoraan tiedon äärelle. Kunta tapaa myös lähettää vapaa-ajan asukkailleen kesäasukaspostia ja järjestää kesäisin kesäasukasiltoja alueen monipaikkaisille henkilöille.

Ytimekkäästi todettuna aktiivisuus yhdistää ja lisää yhteisöllisyyttä kunnassa. Etäilijöiden kuuluvuuden tunnetta lisäävät yhteisöllisiin tilaisuuksiin, kuten harrastuksiin, tapahtumiin ja etätyötiloihin hakeutuminen sekä laadukkaan ja kattavan tiedottamisen lisääminen kunnan osalta. Tiedottamisen voidaan ajatella sitovan alueella etätyöskentelevät henkilöt tiukemmin osaksi vapaa-ajanviettokuntaa. Kunnan toimihenkilö näkee peruspalveluiden toimivuuden ja yhteisöllisyyden tunteen tärkeimpinä pitovoimaa edistävinä tekijöinä. Näiden aiheiden saralla mielipiteet siis kunnan ja etätyöskentelijöiden kesken kohtaavat. Kunta voisi kuitenkin lisätä yhteisöllisyyttä laajentamalla etätyötiloja ja luomalla etätyöskentelytiloihin kahvittelumahdollisuuden, jolloin yhteisöllisyys lisääntyisi automaattisesti. Se, että verkostoituminen mahdollistetaan ja tehdään mahdollisimman helpoksi, edistää alueella oleskelevien omatoimista aktiivisuutta. Toimivana tapana voitaisiin siis pitää seuraavaa: kunta mahdollistaa ja etätyöskentelijät itseohjautuvat.

5.3.1 Monipaikkaiset kuntien väliinputoajina

Kaksoiskuntalaisuus ja e-kuntalaisuus nähdään tapoina integroida monipaikkaset osaksi kuntaa ja yhteisöä. Toimivan ja virallisen monipaikkaisuusmuodon löytämisellä ja käytönotolla voitaisiin vapaa-ajan asukkaat yhdistää osaksi kuntapolitiikkaan. Kuitenkin

ennen kuin tällainen virallinen luokittelu toteutettaisiin, olisi tärkeää selvittää vapaa-ajan asukkaiden kiinnostus kyseisten identiteettien käyttöönotolle ja omaksumiselle. Siispä tiedustelin etätyöskentelijöiden kiinnostusta kaksoiskuntalaisuuteen ja e-kuntalaisuuteen.

Haastateltavien kommentteista ilmeni, että epätietoisuus siitä, mitä he kaksoiskuntalaisina saisivat ja mihin heidät velvoitettaisiin, oli läsnä kaksoiskuntalaisuuden ajatusta ”pu-reskeltaessa”. Myös veronmaksumäärän epätietoisuus aiheutti epävarmuutta asiaa tarkasteltaessa. Kuitenkin keskustelun edetessä lopputuloksena lähes kaikki haastateltavat olivat lämmenneet kaksoiskuntalaisuusajatukselle ja olivat halukkaita uudelle monipaikkaisen identiteetin määritteelle. Erityisesti henkilöt, joiden henkilökohtainen historia oli kytköksissä Evijärvelle, perustelivat kaksoiskuntalaisuuden kiinnostusta alueen merkityksellisyydellä. Erään haastateltavan kaksoiskuntalaisuuden liittymishalun esteeksi osoitautui kuitenkin se, ettei hänellä mielestään ollut tällä hetkellä tarpeeksi selkeää ja pysyvää tukikohtaa mahdollisessa kaksoiskunnassa. Jotta hän ryhtyisi kaksoiskuntalaiseksi, täytyisi hänellä olla omistuskiinteistö, jolloin myös kaksoiskuntalaisuuden politiikka koskettaisi häntä konkreettisemmin.

Kaksoiskuntalaisuuden niin sanottuna vapaampana vaihtoehtona on pidetty e-kuntalaisuutta. E-kuntalaisuuden hyvänä puolena on pidetty sen helppoa istutettavuutta Suomen lakiin. Kysyttäessä haastateltavien e-kuntalaisuushalukkuutta, oli siihen suhtautuminen hieman kaksoiskuntalaisuutta myönteisempää. Se, että e-kuntalaisuus ei sido monipaikkaista henkilöä verovelvollisuuteen, saattaa selittää suosiota. Halukkuutta e-kuntalaisuuteen perusteltiin sen sitomattomuudella, vapaa-ajan asukasmäärän konkretisoidumisella ja e-kunnan identiteetin vahvistumisella. Haastateltava, joka näki kiinteistön omistamattomuuden esteenä kaksoiskuntalaisuudelle, perusteli myös e-kuntalaisuushalukkuutensa olevan vahvasti sidoksissa silloiseen elämäntilanteeseensa. Kuitenkin haastateltava näki erityisen hyvänä tietynlaisen rajattomuuden ideologian lisääntymisen:

Ajatuksena e-kuntalaisuus, kuten myös tää Viron e-kansalaisuus on mun mielestä hyvä, koska no on puhuttu tästä globaalisuudesta vaik kuinka kauan, et

maailma on menos koko ajan enemmän siihen, et on vähemmän rajoja ja varsinakin kun tää tulee nyt tähän työntekoon. (H3)

Myös Järvinen (2018) toteaa, että globalisaatio ja digitalisaatio muuttavat työn luonnetta ja työpaikkojen määrää, jolloin työt eivät enää ole sidoksissa tiettyyn aikaan ja paikkaan (Järvinen, 2018). Tästä näkökulmasta ajateltuna e-kuntalaisuus voidaan nähdä osana globalisaatiota ja rajat ylittävää yhteisöllisyyttä.

Huomion arvoisena seikkana on kuitenkin pidettävä sitä, että kysyttäessä etätyöskentelijöiltä tyytyväisyyttä etätyökunnan asioiden vaikuttamismahdollisuuksiin, ilmoitti valtaosa olevansa nykyisiin vaikuttamismääriinsä tyytyväisiä. Henkilöllä, joka halusi vaikuttaa nykyistä enemmän, oli selvä kehityskohde mielessään. Huomattavaa oli kuitenkin se, että kiinteistön omistaminen kunnassa lisäsi haastateltavien halua vaikuttaa paikalliseen aluepolitiikkaan. Kun haastateltavilta kysyttiin, millaiset osallistamisen keinot heille toimisivat, suosivat vastaajat digitaalisia vaikuttamistapoja. Näitä olivat sähköiset kyselyt, digikahvilat ja sosiaalisessa mediassa tehdyt kyselyt. Myös pienryhmäkeskustelut osallistamisen muotoina nousivat esille.

Kysyttäessä haastateltavilta kokisivatko he e-kuntalaisuuden myötä yhteisöllisyyden tunteen vahvistumista, vastasi valtaosa myöntävästi. Henkilö, jolta vastausta kysymykseen ei saatu, käänsi aiheen siihen, ettei hän tiennyt haluaisiko olla lainkaan tiiviimmin osana yhteisöä e-kunnassa. Hän koki haluavansa olla osana yhteisöä e-kunnassa silloin, jos hänellä olisi alueella valmiiksi vahvat siteet. Jos taas alue olisi etätyö- ja e-kuntana uusi, ei hän kokenut tarvetta lisätä yhteisöllisyyttään e-kuntalaisuuden kautta. Myöntävästi vastanneet eli valtaosa perustelivat e-kuntalaisuuden lisäävän yhteisöllisyyttä muun muassa vaikutusmahdollisuuksien kasvaessa, psykologisena ajatuksena kuulua virallisena jäsenenä yhteisöön, oman statuksen varmentamisella ja vapaa-ajan asukkaiden merkityksen konkretisoitumisella. Esimerkiksi seuraava kommentti kuvaa hyvin sitä, miten e-kuntalaisuus digitaalisena alustana ruokkisi monipaikkaisen henkilön kuuluvuutta e-kuntaansa ja samalla vastaisi henkilön kaipuuseen palata takaisin juurilleen:

”Kyllä joo mä oisin vielä vähä enemmän evijärveläinen taas.” (H1)

Kysyttäessä Evijärven kunnan suhtautumista kaksoiskuntalaisuuteen, nähtiin Evijärven olevan potentiaalinen alue kaksoiskuntalaisille. Kunnan toimihenkilö näki kaksoiskuntalaisuuden toimivan esimerkiksi nuorilla, jotka suuntaavat kaupunkeihin opiskelemaan. Kysyttäessä kunnan toimihenkilöltä, miten kunta hyötyisi e-kuntalaisuudesta, painottui vastaus osallistamisen tärkeyteen. Hän näki e-kuntalaisuuden laajentavan näkemyksiä, mahdollistavan uusia avauksia, tukevan päätöksentekoa ja konkretisoivan kunnan monipaikkaisten henkilöiden määrää. Kunnan toimihenkilö näkee e-kuntalaisuuden vahvistavan monipaikkaisten henkilöiden sitoutumista, juurtumista ja palaamista alueelle. E-kuntalaisuusidean lanseerauksen ja virallistamisen hän näkee kuitenkin olevan kiinni jostain muusta kuin ”yksittäisen kunnan ponnistuksista”. Kysyttäessä kunnan toimihenkilöltä, millä keinoin hän näkee monipaikkaset osallistettavan päätöksentekoon, vetosi hän posititse lähetettyihin kyselyihin, sillä sähköpostiosoitteet vaihtuvat tiheään. Kunta näki hyvinä vaihtoehtoina myös fyysiset ja etänä järjestetyt tilaisuudet sekä kunnan kotisivuille laaditut kyselyt.

Vaikka kaksoiskuntalaisuus innosti etätyöntekijöitä, olivat he lopulta e-kuntalaisuudelle hieman avoimempia. Syyksi saattoi osoittautua e-kuntalaisuuden vähemmän sitova luonteen muoto. Ristiriitaiseksi tulokseksi monipaikkaisten henkilöiden halukkuuteen ryhtyä kuntalaisiksi osoittautui kuitenkin valtaosan tyytyväisyys nykyisiin vaikuttamismahdollisuuksiinsa. Tämän perusteella etätyöskentelijät saattavatkin hakea e-kuntalaisuudesta itselleen muita tekijöitä kuin vaikuttamisen mahdollisuuksia. Näitä saattavat olla aiemmin ilmi tulleet tekijät viralliseen ryhmään kuulumisesta ja oman identiteetin vahvistamisesta.

Vastauksista on havaittavissa se, että monipaikkaiset henkilöt kokevat ulkopuolisuuden ja merkityksettömyyden tunnetta etätyökunnassaan yhteisöön kuulumattomuudellaan. Vaikka kaikki eivät sitä erityisesti korostaneet, esiintyi teema kuitenkin toistuvasti vastauksissa toimien läpileikkaavana teemana. Monipaikkaisten väliinputoaminen ja identiteetittömyys etätyökunnan yhteisössä on siis todellista. Vastauksena tähän

mahdollistettu kuntalaisuus lisäisi heidän näkyvyyttään ja merkityksellisyyttään yhteisössä. Myönteisenä asiana käy ilmi, että myös kunnan toimihenkilö näkee kuntalaisuuden virallistamisen sitovan monipaikkaiset tiiviimmin osaksi yhteisöä ja samalla heidän näkemyksensä täydentäisi kuntalaispolitiikkaa sekä toisi tukea päätöksenteolle. Kun etätyöntekijöiltä kysyttiin toimivien osallistamisen tapoja, suosivat he digitaalisia vaikuttamistapoja, kuten kyselyitä, kun taas kunnassa kyselyitä toteuttaessa suosittiin pääosin fyysisen postin muotoa. Monipaikkaisia voisikin osallistaa nykyistä tehokkaammin sähköisten kyselyiden ja pienryhmäkeskusteluiden kautta.

5.4 Oman itsensä lokerointi pelottaa

Etätyöskentely mahdollistaa vapaan tahdon liikkua itselle tärkeiden paikkojen välillä. Kysyttäessä etätyöskentelijöiltä kuinka monipaikkaisina henkilöinä he itseään pitivät, koki valtaosa itsensä hyvinkin monipaikkaisiksi. Tutkimuksessani luokittelin heidät monipaikkaisiksi sen perusteella, että jokaisella haastateltavalla oli kaksi tai kolme paikkaa, joissa he oleskelivat ja etätyöskentelivät. Tiedustellessani, houkutteleeko monipaikkaisuus heitä, oli haastateltavien vastaukset myönteisiä. Eräs vastaaja kuitenkin totesi, ettei monipaikkaisuus häntä erityisemmin houkutellut. Tiedustellessani häneltä paikan vaihdon houkuttelevuudesta, huomasi hän paikkojen vaihtelun virkistävän mieltä arjen keskellä. Muut etätyöskentelijät perustelivat monipaikkaisuuden houkuttelevuutta maiseman vaihdon mielekkyydellä, lomatunnelmalla, joka paikkojen vaihtelusta aiheutui ja pelolla, joka juonti juurensa itsensä lukitsemisesta tiettyyn paikkaan tai lokeroon.

”Kyllä mä pidän itseäni maailmankansalaisena, että tota en oo mitenkään niinkun sillä lailla juurtunut tiettyyn paikkaan, et se on ainoa paikka maailmassa missä mä voin asua.” (H4)

Lisäksi ympäristöjen ja paikkojen vaihtelua perusteltiin samalla argumentilla, mikä tuloksissa tuli jo aiemmin esiin: arjen monipuolistaminen omatoimisesti oli houkuttelevaa. Samanlaiseksi käyvän arjen ja puurtamisen vastapainoksi vapaa-aikaa voidaan värittää

ympäristön ja paikkojen vaihtelulla. Paikkojen tärkeyttä ja niissä vallitsevien tunteiden merkitystä eräs haastateltava kuvaili sanoin:

”Mulla on muutama tärkeä paikka, jossa minä haluan viettää aikaa ja mä haluan, että mä pystyn seilata niitten välillä aika joustavasti.” (H3)

Kun haastateltavilta tiedusteltiin etätyökunnan eli Evijärven vetovoimaisuudesta, vastauksissa oli havaittavissa risteävä näkemys, sillä puolet haastateltavista pitivät kuntaa vetovoimaisena ja toinen puolisko ei niinkään. Kunnan vetovoimaisuutta perusteltiin aikaansaavalla ja aktiivisella ilmapiirillä:

”Huomaa, että Evijärven kunta yrittää kehittää palveluita ja myös asukkaat ovat aktiivisia ja yrittävät pysyä kehityksessä mukana ja ylläpitää sitä kunnan elinvoimaa.” (H4)

Kuntaa vertailtiin muihin pieniin maaseutumaisiin kuntiin, jolloin Evijärven todettiin näyttävän vireältä ja toimivalta kunnalta. Toinen haastattelupuolisko selitti vetovoiman puutetta kulkuyhteyksien puutteella ja sosiaalisesta mediasta ilmenneillä jatkuvilla erimielisyyksillä:

”Aluksi oli neutraali olo kunnan vetovoimasta, mutta mielipide muuttunut, kun omistanu mökin, et hirveet riidat järven kunnostushankkeesta sosiaalisessa mediassa.” (H2)

Kysyttäessä haastateltavilta, muuttaisivatko he pysyvästi Evijärvelle etätyön mahdollistamana, oli valtaosalla vastaus kielteinen. Kielteisyyttä selittivät halukkuus säilyttää tuki-kohta kaupungissa, oman urakehityksen mahdollistaminen ja työpaikan vaihto, lasten harrastusmahdollisuudet sekä halu asua ison kaupungin lähetyvillä, jossa palvelut ovat saatavilla lyhyen matkan päässä. Kaupunkimaisessa ympäristössä houkuttelivat siis itse kaupunkimaisuus, laajat palvelu- ja työllisyysmahdollisuudet sekä haluttomuus ”jämah-tää” tiettyyn työpaikkaan ja kuntaan loppuelämäksi. Haastateltavista henkilö, jolla ei ollut aikaisempaa historiaa Evijärvellä, oli halukas muuttamaan Evijärvelle etätyön mahdollistamana. Tästä saattaisi päätellä, että kunnan uutuuden viehätys sekä

juurettomuuden ja uuden alun mahdollisuus viehättävät asuinpaikan valinnassa, jolloin taas siellä jo aiemmin historiaansa luoneet henkilöt ovat saattaneet alueen jo ”siinä mielessä” kokea. Toisaalta tutkimuksen mukaan myös alueella aiemmin luodut ihmissuhteet toimivat vetovoimatekijöinä.

Kunnan toimihenkilö kuvailee Evijärveä vetovoimaiseksi maaseutumaiseksi kunnaksi. Hän perustelee kunnan vetovoimaisuutta peruspalveluvalikoimalla, jonka hän kertoo olevan poikkeuksellisen hyvä kunnan kokoon nähden. Palveluina hän korostaa erityisesti kesä- ja talviaikojen vapaa-ajan liikuntapaikkoja, päivähoito- ja vanhustenpalvelua sekä perusopetusta. Myös maaseudun turvallisen ja rauhallisen elinpiirin, sekä sen, että luonto on saavutettavissa aivan kotiovelta käsin, hän näkee vetovoimaisuutta lisäävinä tekijöinä. Kuitenkin kunnan toimihenkilö toteaa kulkuyhteyksien olemattomuuden heikentävän alueen vetovoimaa. Valttikorteiksi kunnan toimihenkilö listaa järven ja luonnon sekä niistä huolehtimisen ja hyödyntämisen, kunnan arkipalvelut sekä sujuvan ja turvallisen arjen.

Monipaikkaisuuden nähdään houkuttelevan etätyöntekijöitä kaupunki- ja maaseutumaisten ympäristöjen yhdistelyllä. Kuitenkin monipaikkaisuutta ja ydinmaaseudulla sijaitsevan pienen kunnan vetovoimaisuutta tarkastellessa keskiöön nousee etätyöskentelijöiden haluttomuus sitoa itsensä tiettyyn paikkaan, kuten ympäristöön, kuntaan, työpaikkaan ja asumismuotoon. Vaikka monipaikkaisuus lisää vapaa-ajan asukkaita kunnissa, taistelee se samalla ydinmaaseutuasumisen ajatusta vastaan. Pelko sävyttää maaseudun sitoutumishaluttomuutta etätyöntekijöiden keskuudessa.

Tarkastellessa Evijärveä kuntatasolla, voimme vastausten perusteella päätellä sen olevan muiden pienten maaseutumaisten kuntien rinnalla poikkeuksellisen elinvoimainen ja viireä kunta. Kunnassa pyritään kehittämään ja tarjoamaan erilaisia palveluita, mikä saattaa houkutella asukkaita ja monipaikkaisia henkilöitä kunnan ulkopuolelta. Liikenneyhteyksien todetaan kuitenkin olevan tosiasia, mikä vähentää vetovoimaisuutta. Vetovoimaisuuden lisääjänä kunta on oivaltanut luontaisten tekijöiden voiman. Kuitenkin tätä voisi

vielä mahdollisesti tehostaa järven paikkaperustaisen kehittämisen vauhdittamana. Vaikka kuntalaisten osallistaminen kunnan kehittämiseen vaikuttaa olevan kunnassa hyvällä tasolla, täytyy resursseja keskittää myös sosiaalisessa mediassa ilmenneiden ongelmien ratkomiseen.

6 Tulokset ja johtopäätökset

Tämän tutkielman päätavoitteena oli selvittää monipaikkaista elämäntapaa harjoittavien henkilöiden halukkuutta muuttaa maaseudulle etätyön mahdollistamana. Lisäksi tavoitteena oli tutkia, millaiset palvelut, tarjonta ja houkuttimet edistävät etätyöskentelijöiden viihtyvyyttä maaseutukunnissa ja sitä, millaiseen tarjontaan ydinmaaseudulla sijaitsevan Evijärven kunnan täytyisi etätyöskentelijöiden houkuttelussa panostaa. Tässä luvussa tulen esittämään tutkimukseni tulokset ja avaam tuloksia pohdinnan kautta. Pohdinnan lopuksi avaam mahdollisen jatkotutkimuksen tarpeellisuutta.

6.1 Tulokset

Monipaikkaiset etätyöskentelijät eivät ole valmiita muuttamaan maaseudulle etätyön mahdollistamina. Tulos ilmeni erityisesti henkilöillä, joilla oli aiempaa historiaa etätyökunnassaan. Vaikka halukkuutta vapaa-ajan vieton lisäämiseksi maaseudulla ilmenee, säilyy haastateltavilla silti vahvana tarve säilyttää kakkosasunto kaupungissa. Kaupungeissa arvostetaan liikenneyhteyksiä, uramahdollisuuksia, lasten harrastusmahdollisuuksia, kaupungin tunnelmaa, helposti saavutettavia palveluita sekä sitoutumattomuuden tunnetta. Monipaikkaisuutta halutaan toteuttaa, eikä yhden paikkakunnan varaan perustuva elämä houkuttele. Useiden paikkojen vaihtelu perustuu haastateltavien mukaan maiseman vaihtoon, lomatuunnelman saavuttamiseen, arjen piristämiseen ja sen oman näköiseksi muokkaamiseen sekä tietynlaiseen sitoutumattomuuden ja vapauden tunteeseen. Tästä huolimatta haastateltavilla oli selvä halu viettää aikaansa maaseudulla ja tarve ajan lisäämiseen kasvaa, kuitenkin rajallisissa määrin.

Etätyöskentelyä maaseutukunnissa edistää etätyöskentelyn ja arjen sujuvuus, kattavat vapaa-aika- ja hyvinvointipalvelut, tapahtumat sekä yksilön kokemus merkittävyydestään yhteisön jäsenenä. Lisäksi luontaisten resurssien hyödyntäminen nähdään erityisinä etätyökuntien houkuttimina. Tärkeinä etätyötä edistävinä tekijöinä nähtiin etätyötilat, joiden hyödyntäminen tarpeen vaatiessa olisi mahdollista sekä varmat tietoliikenneyhteydet. Etätyöskentelyarjen sujuvuutta lisäsivät kulkuyhteydet kaupunkeihin sekä

lounasravintoloiden kattava valikoima. Vapaa-ajan ja hyvinvointia tukevat palvelut sekä erilaiset liikuntamuodot lisäsivät arjen viihtyvyyttä sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Näitä olivat esimerkiksi kuntosaliharrastaminen ja merkityt luontopolut. Yhteenkuuluvuuden tunnetta ja etätyöskentelijöiden pysyvyyttä lisäsivät etätyötilojen laajentaminen ja siellä tapahtuvan kahvitteluhetkien mahdollistaminen sekä kunnan puolelta tapahtuvan tiedottamisen lisääminen. Erilaisten yhteisöllisten tapahtumien nähtiin myös viihdyttävän etätyöntekijöitä ja kokoavan monipaikkaiset henkilöt yhteen. Järvi ja erityisesti hyvän ekologisen tilan omaava järvi koettiin vapaa-ajan palveluna merkittävänä etätyöskentelykunnan valttikorttina ja erilaistumisen mahdollisuutena.

Etätyöntekijän monipaikkaisuusidentiteetti koetaan kunnissa väliinputoajaroolin mahdollistajana. Etätyöntekijöiden uudelleen profilointi tavalla, joka sitoisi heidät tiukemmin osaksi yhteisöä, lisäisi yksilön merkittävyyden tunnetta. Se lisäisi yksilön merkittävyyden tunnetta identiteetin vahvistumisella ja psykologisella ajatuksella kuulua osaksi yhteisöä. Etätyöntekijän merkitsevyyden tarve täytyisi jo näillä tekijöillä ilman, että he kokisivat tarvetta saada ”äänensä kuuluviin” kuntapolitiikan saralla. Kuitenkin omistusasunnon omistaminen lisäsi tutkimuksen mukaan vaikuttamisen halua etätyöskentelijöiden keskuudessa.

Edellä olevissa kappaleissa kävimme läpi tekijöitä, jotka etätyöntekijät kokevat etätyökunnissa tärkeiksi. Palvelut, tarjonta ja houkuttimet, joita Evijärvellä ei nähdä olevan riittävässä määrin ovat tarpeeksi tehokkaat tietoliikenneyhteydet, kulkuyhteydet, yhteisöllisyyttä lisäävät etätyöskentelytilat ja niiden yhteydessä sijaitseva kahvio, tapahtumatarjonta ja riittävä palvelutiedottaminen. Osallistamisen keinoina kunnan täytyisi käyttää digitaalisia tapoja sekä pienryhmäkeskusteluja. Lisäksi monipaikkaisten etätyöskentelijöiden tehokkaampi sitominen kuntalaisiksi muun muassa e-kuntalaisuuden kautta, edistäisi etätyöntekijöiden juurtumista kuntaan.

6.2 Pohdintaa

Etätyöskentelijöistä ei tutkimuksen mukaan ole ydinmaaseutukuntiin muuttajiksi, eikä tällöin myöskään uusina asukkaina autioituvien maaseutukuntien pelastajiksi. Kuitenkin, koska etätyöskentelijöiden halukkuus viettää aikaa maaseudulla lisääntyy sekä kesäisin että ympärivuotisesti, on kuntien osattava hyödyntää monipaikkaisten henkilöiden potentiaali taloudellisena ja elinvoimaisena resurssina. Tätä tulosta tukee Tantarimäen (2020, s. 85–86) näkemys, jonka mukaan paikkariippumattomuus ehkäisee maaseudun autioitumista. Monipaikkaisuuden yleistyessä myös kaupunkien ja maaseutujen välinen keskinäisriippuvuus ja kumppanuus korostuvat.

Kuntien tavoite hyötyä monipaikkaisista etätyöntekijöistä saavutetaan tarjoamalla heille palveluita, jotka nousivat tutkimuksessani oleellisiksi. Koska kuntaliiton (2021) mukaan valtaosa Suomen kunnista teki vuonna 2020 ylijäämätuloa koronaturvien ja kunnallisverokehityksen myötä, nousee mieleeni tilaisuus palveluiden kehittämisestä: Kuntien ylijäämätuilla pystyttäisiin keskittämään resursseja elinvoimaisuuden lisäämiseen ja etätyöskentelijöille tarvittavien palveluiden mahdollistamiseen kunnissa. Näin pienten maaseutukuntien vetovoima kohenisi ja palvelukehittäminen tukisi erinomaisesti koronapandemian jälkeisen yhteiskunnan ”uudelleen rakentamista” sekä mahdollistaisi monipaikkaisten etätyöntekijöiden levittäytymisen ympäri maata. Tällöin koronapandemia toimisi sekä digiloikan mahdollistaja että maaseutujen elvyttäjänä.

Monipaikkaisuus juontaa juurensa haastateltavien sanoin muutamista tärkeistä pakoista, joissa aikaa halutaan viettää. Mielipide tukee Haukkalan (2011, s. 6) näkemystä monipaikkaisuuden käsitteestä, joka on kattavasti tiivistettävissä ajatukseen siitä, että ihmisten elinympäristöjä leimaavat yhä vahvemmin useat merkitykselliset paikat sekä liikkuminen niiden välillä. Voidaan siis päätellä, että merkityksellisten paikkojen löytäminen ja näiden paikkojen välillä vietetty aika värittävät etätyöntekijöiden arkea ja elämää. Kun näihin erilaisiin paikkoihin lisätään vielä uusien miljöiden mukana tuomat ihmiset, harrastukset ja ympäristötekijät, saavat monipaikkaiset henkilöt kattavan kirjon vaihtelevia virikkeitä ympärilleen. Paikkojen vaihtelun halukkuus sitoutuu vahvasti

maaseutu ympäristön mielekkyyteen, kuten rauhalliseen ja luonnon läheiseen ympäristöön, jossa haastateltavat kokevat työnteon sujuvan. Myös Honkaniemen ja Luodon mukaan maaseudun merkitys korostuu nykypäivänä tilanteissa, missä luovan työn ymmärretään edellyttävän rauhallista ja hiljaista toimintaympäristöä (Honkaniemi & Luoto, 2016, s. 20).

Monipaikkaisten kokemat identiteettittömyys, statuksettomuus ja yksilön merkittömyyden tunteet osana yhteisöä tekevät monipaikkaisten integroimisen osaksi kuntalaisia tarpeelliseksi. Tällöin virallinen jäsenyys lisäisi monipaikkaisten henkilöiden yhteisöllisyyden ja merkittävyyden tunnetta kunnassa. Kuitenkin osallistamalla monipaikkaista elämäntapaa harjoittavat kansalaiset osaksi kunnan päätöksentekoa, on tärkeää pitää mielessä Järvisen (2018) muistutus siitä, ettei kaksoiskuntalaisten mielipiteet saa väärentää paikallista päätöksentekoa. Monipaikkaiset onkin osallistettava päätöksentekoon tavalla, joka ei heikennä paikallisen päätöksenteon vaikuttavuutta nykyisestä. Tällainen saattaisi toteutua tilanteessa, jossa monipaikkaisten määrä olisi kuntalaisia suurempi. Tämän vuoksi näkisin e-kuntalaisuuden kaksoiskuntalaisuutta parempana vaihtoehtona osa-aikaisten maaseutuasukkaiden integroimisena kunnan toimintaympäristöön. Lisäksi sote-uudistuksen toteutuminen helpottaisi monipaikkaisten henkilöiden sote-palveluiden saavutettavuutta.

Järven tärkeys ja hyvinvointi korostuivat tutkimuksen vastauksissa etätyöskentelijöitä houkuttelevana tekijänä. Lisäksi järven ja muun luonnon kehittäminen paikkaperustaisen ajattelun kautta nähtiin tehokkaaksi vetovoiman mahdollistajaksi. Kun haastateltavat kertoivat järven aktiivisesta käytöstä, huomasin heidän olevan huolissaan järven ekologisesta tilasta. Haastateltavien mielipiteet puoltavat Maa- ja metsätalousministeriön näkemystä luonnon varojen ammentamisesta ja ylläpitämisestä, sillä ministeriön mielestä ympäristön hoito ja kestävä käyttö ovat maaseudun tärkeimpiä kehittämisen tavoitteita. Samalla Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että kehittämisen onnistumiseksi on äärimmäisen tärkeää erottaa eri alueiden vahvuudet ja edistää niitä toteuttaen innovoivaa kestävää tulevaisuutta. (Maa- ja metsätalousministeriö, n.d..)

Vaikka kunta panostaa järven hyvinvointiin strategian mukaisesti, eivät etätyöntekijät ole tyytyväisiä sen tapaan hyödyntää järveä palveluna ja vetovoimatekijänä. Se, että järven hyväksi tehdyt toimenpiteet näkyvät pitkänaikavälin seurauksena, jarruttaa kunnan vetovoiman kasvua ja synnyttää sisäisiä ristiriitoja. Järven kunnostuksen tehokkaampi tiedottaminen saattaisi lisätä järven käyttäjien ymmärrystä aiheesta. Järven tyydyttävästä tilasta saattaa myös osaltaan kummuta monipaikkaisten tunne siitä, ettei heidän tärkeiksi kokemillaan palveluilla ole kunnan toimihenkilöille merkitystä. Järven ekologisen tilan parantamisen lisäksi kunta voisi keskittyä järven palvelukehittämiseen ja -markkinointiin, mikäli ekologinen tila sen sallii.

Kaiken kaikkiaan Evijärven kunta erottuu muista Etelä-Pohjanmaan kunnista hyvällä peruspalvelutasolla ja elinvoimaisuuden ylläpidolla, mistä kertoo myös Havulan (2021) artikkeli. Artikkelin mukaan Evijärvi oli muuttotappioutilastoissa Seinäjoen ja Ilmajoen jälkeen maakunnan vähiten asukkaita menettävä kunta vuonna 2020 yhdessä Kuortaneen kanssa. Tämän perusteella voisi ajatella, että Evijärvellä jo asuvat viihtyvät kunnassa ja kokevat arkensa siellä sujuvaksi. Imagonsa vahvistamiseksi pienten maaseutumaisten kuntien vahvana voimavarana näyttäytyy ”yhteen hiileen puhaltamisen” -taito, johon myös Evijärvellä näyttäisi resursseja löytyvän. Kunnan ja sen asukkaiden täytyykin varoa järven tilaan liittyvien sisäisten ongelmien riistäytymistä, jolloin ilmiö rampauttaisi kunnan vetovoimaisuutta peruuttamattomasti. Mielestäni tällaiseen erehdykseen ei ydinmaaseudulla sijaitsevalla pienellä kunnalla ole varaa.

Yleistämällä tapaustutkimukseni Evijärveä koskevia tuloksia vastaavanlaisiin alueisiin, voidaan päätellä, että vaikka maamme pienet maaseutukunnat erottuvat elinvoimaisuudellaan ja kattavalla palvelutarjonnallaan, ei niiden vetovoima käynnistä etätyöläisten maaseutumuuttoliikettä. Tästä huolimatta maaseutumainen pieni kunta kykenee houkuttelemaan monipaikkaisia etätyöskentelijöitä asuttamaan kuntaa väliaikaisesti ja tällä tavoin hidastamaan autioitumisen kierrettä. Esimerkiksi Evijärven täydentäessään vielä muutamia puutteitaan, voisi kuntaa luonnehtia etätyöskentelykunnan esikuvaksi.

Tutkimukseni lisäsi tietoa kuntien mahdollisuuksista edistää etätyöntekijöitä ja etätyökentelijöiden halusta toteuttaa monipaikkaisuutta. Vaikka etätyötä on pohdittu maaseudun pelastajana kauan, on digiloikka tuonut asian uudella tavalla ajankohtaiseksi. Paikkasidonnan hälvetessä ja monipaikkaisuuden lisääntyessä näkisin jatkotutkimuksen kohdistuvan niihin tapoihin, joilla monipaikkaiset henkilöt valjastetaan kuntien taloudellisiksi resursseiksi. Kaupunkien ja maaseutujen keskinäisriippuvuuden lisääntyessä on pienten maaseutumaisten kuntien löydettävä keinot, joilla kaupunkien ja monipaikkaisten henkilöiden vaurauksia johdetaan osaksi maaseutukuntien talouksia.

Lähteet

- Ahlqvist, K. (2008). Mökkeily ja ympäristönkäytön ristiriidat. Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 4/2008. Noudettu 2021-02-26 osoitteesta https://www.stat.fi/artikkelit/2008/art_2008-12-15_007.html?s=0
- Akava (2019). Etätyö. Noudettu 2021-02-12 osoitteesta <https://akava.fi/tietoa-tyosta/etatyo/>.
- Akava, (2020.) Etätyötä koskeva puitesopimus. Noudettu 2021-02-12 osoitteesta https://akava.fi/wp-content/uploads/2020/02/Etatyon_puitesopimus.pdf.
- Alasalmi, J., Busk, H., Holappa, V., Huovari, J., Härmälä, V., Kotavaara, O., Lehtonen, O., Muilu, T., Rusanen, J. & Vihinen, H. (2020). Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Noudettu 2020-04-21 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162147/VNTEAS_2020_12.pdf
- Alasuutari, P. (2012). Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Antikainen, J., Honkaniemi, T., Jolkkonen, A., Kahila, P., Kotilainen, A., Kurvinen, A., Lemponen, V., Lundström, N., Luoto, I., Niemi, T., Pyykkönen, S., Rehunen, A., Saukonen, P., Viinamäki, O. & Viinikka, A. (2017). Smart Countryside: Maaseudun palveluiden kehittäminen ja monipuolistaminen digitalisaatiota ja kokeiluja hyödyntämällä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 9/2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-338-5>
- Aro, T. (2014). Esitys muuttoliikkeen voittaja- ja häviäjälajeista 2010-luvun Suomessa. Noudettu 2020-12-04 osoitteesta <https://www.slideshare.net/TimoAro/muuttoliikkeen-voittajat-ja-hviit>.
- Aro, T. (2007). Valikoiva muuttoliike osana pitkänaikavälin maassamuuttokehitys. Yhteiskuntapolitiikka-lehti. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117374>
- Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu (2020). Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Noudettu 2020-04-14 osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_1+2020.pdf

- Elisa (2020). Elisan 5G laajenee jatkuvasti. Noudettu 2021-03-02 osoitteesta <https://elisa.fi/5g/5g-verkko>
- Eriksson, P. & Koistinen, K. (2014). Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11/2014. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Euroopan komissio (n.d.). Maaseudun kehittäminen. Noudettu 2021-01-14 osoitteesta https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_fi#enrd
- Evijärvi (2016). Kuntainfo. Noudettu 2021-03-26 osoitteesta <https://www.evijarvi.fi/kunta-ja-paatoksenteko/kuntainfo-2>
- Finto (2020). Y-sukupolvi. Noudettu 2020-12-04 osoitteesta <https://finto.fi/yso/fi/page/p27507>.
- Gullmets, J. (2014). Spotlight: Maaseudun viimeiset hengenvedot. Yle. Noudettu 2021-01-22 osoitteesta <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/10/09/spotlight-maaseudun-viimeiset-hengenvedot>.
- Harpaz, I. (2002). Advantages and disadvantages of telecommuting for the individual, organization and society. Work study, 51, 2, 74-80. <https://www-emerald-com.ezproxy.jyu.fi/insight/content/doi/10.1108/00438020210418791/full/pdf?title=advantages-and-disadvantages-of-telecommuting-for-the-individual-organization-and-society>
- Havula, J. (2021). Pikkukunnissa tonnit paukkuu ja väki vähenee. Ilkka-Pohjalainen, 22, A1–B24.
- Heinonen, S. & Ruotsalainen J. (2010). Kestävä monipaikkaisuus: Sitran tulevaisuus klinikan 10.12.2010 tulokset. TUTUe julkaisuja 2011/2. Noudettu 2021-02-25 osoitteesta https://media.sitra.fi/2017/02/27175218/Kestava_monipaikkaisuus-2.pdf
- Hienonen, K. (2011). Maaseutu tulevaisuuden merkitysyhteiskunnassa. Helsinki: Sitra. Noudettu 2020-02-18 osoitteesta <https://media.sitra.fi/2017/02/27172813/SelvityksiC3A42052-2.pdf>
- Hietamies, E. (2020). Miksi Suomi kaupungistuu ja maaseutu autioituu? Maaltamuutto alkoi Suomesta jo oikeastaan 1880-luvulta. Siihen on kaksi syytä, kova ja pehmeä.

- Apu. Noudettu 2020-01-18 osoitteesta <https://www.apu.fi/artikkelit/miksi-suomi-kaupungistuu-ja-maaseutu-autioituu>
- Honkaniemi, T. & Luoto, I. (2016). Paikallisuus ja digitalisaatio: Valokuituverkkojen merkitys maaseutualueiden kehittämisessä. Vaasan yliopiston julkaisuja, selvityksiä ja raportteja 210. Vaasa: Vaasan Yliopisto.
- Huovari, J., Vihinen, H., Kotavaara, O. & Härmälä, V. (2020). Monipaikkaisuuden tunnistaminen, muuttaa väestö- ja aluekehityksen kuvan Suomessa. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminta. Policy Brief 7/2020. Noudettu 2021-02-18 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162147/7-2020-Monipaikkaisuuden%20tunnistaminen%20muuttaa%20v%C3%A4est%C3%B6-%20ja%20aluekehityksen%20kuvan%20Suomessa.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- Häkli, J., Vilkkö, R. & Vähäkylä, L. (2015). Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet. Gaudeamus Oy.
- Jokinen, K. (2019). Hyvä, paha etätyö [Opinnäytetyö, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy]. Theseus. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019102420164>
- Jonker-Hoffrén, P. Järvensivu A. & Koivunen, T. (2020). Korona kiihdytti työelämän muutosta – epävarmuus teki pesän. Työ Terveys Turvallisuus -lehti. Noudettu 2021-04-14 osoitteesta <https://ttlehti.fi/korona-kiihdytti-tyoelaman-muutosta-epa-varmuus-teki-pesan/>
- Jyväskylän yliopisto (2015). Tapaustutkimus. Koppa. Noudettu 2021-03-25 osoitteesta <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/tapaustutkimus>
- Järvenpää, J. (2016). Etätyön edut ja haitat sähköisessä talousjärjestelmässä. Pro gradu. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100297/GRADU-1481627321.pdf?sequence=1>
- Järvinen, H. (2018). Kaksoiskuntalaisuus on kasvava ilmiö – kyse ei ole ainoastaan mökkiläisistä, vaan työn muuttuessa kaksoiskuntalaisuus koskettaa yhä useampaa. Kaleva. Noudettu 2021-02-26 osoitteesta <https://www.kaleva.fi/kaksoiskuntalaisuus-on-kasvava-ilmio-kyse-ei-ole-a/1794132>

- Järvisseudun Sanomat (2021). Etätyötiloissa avoimet ovet tiistaina 23.2.2021. Noudettu 2020-02-16 osoitteesta <https://www.jarvisseudunsanomat.fi/arkisto/2021/02/15/etatyotiloissa-avoimet-ovet-tiistaina-23.2/>.
- Kansallinen etätyöpäivä (n.d.). Mitä tarkoitamme, kun puhumme etätyöstä? Noudettu 2021-02-12 osoitteesta <http://www.etatyopaiva.fi/fi/artikkelit/64>.
- Koistinen-Jokiniemi, P., Koskiniemi, T., Lehtinen, I., Lindroos, V., Martikainen, J., Montonen, S., Savela, O. & Tuomaala, E. (2017). Digitalisaatio ja BKT: Miten digitalisaatio näkyy taloustilastoissa. Tilastokeskus. Noudettu 2020-04-14 osoitteesta https://www.tilastokeskus.fi/static/media/uploads/tup/kantilinpito/digitalisaatio_bkt.pdf
- Kuntaliitto (2021). Koronatuot toivat kuntatalouteen hetkellisen helpotuksen ja puskurin tulevaan. Noudettu 2021-04-13 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2021/koronatuot-toivat-kuntatalouteen-hetkellisen-helpotuksen-ja-puskurin-tulevaan>.
- Kuntaliitto (2020). Maaseutupolitiikka. Noudettu 2021-01-15 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/elinvoima-ja-tyollisyys/maaseutupolitiikka>
- Kuntaliitto (2019). Pienten kuntien verkosto. Noudettu 2021-01-12 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/elinvoima-ja-tyollisyys/maaseutupolitiikka/pienten-kuntien-verkosto>
- Laaksonen, N. (2020). Etätyöhön vaadittavat ominaisuudet [Opinnäytetyö, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy]. Theseus. Noudettu 2021-02-17 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/348179/Noora_Laaksonen_opinn%C3%A4ytety%C3%B6.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Lehtonen, O. & Tykkyläinen, M. (2014). Potential Job Creation and Resource Dependence in Rural Finland. European Countryside, 6, 3. <https://doi.org/10.2478/euco-2014-0011>.
- Leinamo, K. (2009). Paljon puhetta, vähän tuloksia. Vaasan yliopisto: Levon instituutti. Noudettu 2021-04-21 osoitteesta https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-258-8.pdf

- Liikenne- ja viestintäministeriö (2018). Suomi tietoliikenneverkkojen kärkimaaksi: Digitaalisen infrastruktuurin strategia 2025 [Sähköinen tietojulkaisu]. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 10/2018. Noudettu 2021-03-02 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161066/LVM_10_2018_Suomi_tietoliikenneverkkojen_karkimaaksi_Digitaalisen_infrastruktuurin_strategia.pdf
- Maaseutu.fi (2020). Suomen älykkäin kylä. Noudettu 2021-03-04 osoitteesta <https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/teemat/alykkaat-kylat/suomen-alykkain-kyla>.
- Maaseutupolitiikka (2021). Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma. Noudettu 2021-01-13 osoitteesta <https://www.maaseutupolitiikka.fi/paatoksenteontueksi/tietoa/kokonaisohjelma>
- Maa- ja metsätalousministeriö (n.d.). Maaseudun kehittäminen. Noudettu 2021-01-22 osoitteesta <https://mmm.fi/maaseutu/maaseudun-kehittaminen>
- Maa- ja metsätalousministeriö (2021a). Maaseutupolitiikan neuvosto MANE. Noudettu 2021-04-21 osoitteesta <https://mmm.fi/mane>
- Maa- ja metsätalousministeriö (2021b). Maatalouspolitiikka. Noudettu 2021-01-13 osoitteesta <https://mmm.fi/maaseutupolitiikka>
- Messenger, J. G., Ghosheh, N. & Messenger, J. C. (2010). Offshoring and Working Conditions in Remote Work. International Labour Office.
- Niemi, E. (2004). Kaupungin rajat: Laitakaupunki, esikaupunki, nukkumalähiö. Hyvinvointikatsaus 3/2004. Tilastokeskus. Noudettu 2020-12-21 osoitteesta <http://tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka3-04niemi.pdf>.
- Park, C. & Cha, J. (2019). A Trend on Smart Village and Implementation of Smart Village Platform. International Journal of Advanced Smart Convergence, 8, 2, 177-183. <https://doi.org/10.7236/IJASC.2019.8.3.177>
- Paavola, J. & Junkala, J. (n.d.). Korona opetti etätöön edut ja haitat. Erto. Noudettu 2021-03-07 osoitteesta <https://www.erto.fi/palvelut/tyo-ja-elama/toissa/4417-korona-opetti-etaetyoen-edut-ja-haitat>

- Pekkola, J. (2002). Etätyö Suomessa: Fyysiset, virtuaaliset, sosiaaliset ja henkiset työtilat etätyöympäristönä. Noudettu 2021-02-24 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10227/458/104-951-555-721-6.pdf?sequence=2>
- Perry, S., J., Rubino, C. & Hunter, E., M. (2018). Stress in remote work: two studies testing the Demand-Control-Person model. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 27, 5, 577-593. <https://doi-org.proxy.uwasa.fi/10.1080/1359432X.2018.1487402>
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Ruohomäki, V. (2020). Etätyöoloikka ja hyvinvointi koronakriisin alussa. *Työpoliittinen aikakauskirja*, 2/2020, 63, 21–28. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-575-1>
- Tantarimäki, S. (2020). Etätyö tulee taas! Maaseutututkimus. *Finnish Journal of Rural Studies*. 1/2020, 85–102.
- Tervo, H. (2019). Kaupungistuminen kiihtyy: Säilyykö alueellinen tasapaino? *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 115 (2), s. 254–262.
- Tilastokeskus (n.d.). Kaupunki-maaseutu. Noudettu 2020-11-23 osoitteesta http://www.stat.fi/meta/kas/kaupunki_maaseu.html
- Tilastokeskus (2020a). Pääkaupunkiseudun kokonaisnettomuutto suurin ainakin 50 vuoteen. Noudettu 2020-12-11 osoitteesta https://www.stat.fi/til/muutl/2019/muutl_2019_2020-05-14_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus (2020b). Suomen kansalaisten muuttotappio vähentynyt kaikissa koulutusryhmissä. Noudettu 2021-01-11 osoitteesta http://www.stat.fi/til/muutl/2019/02/muutl_2019_02_2020-12-21_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus (2003). Mikä on maaseutua? Noudettu 2020-12-21 osoitteesta https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_03_tyovoima_laatikko.html
- Torikka, R. (2018). Älykylästä lääke maaseudun tyhjenemiseen – Sodankylälle 8000 euron panostus oli liikaa ja kunta on menettämässä pilottihankkeen. *Yle uutiset*. Noudettu 2021-03-04 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10222987>

- Traficom (2020). Traficomin tietopyynnöissä ja tilastoissa käytettävät viestintäpalveluja- ja verkkoja koskevat määritelmät. Liikenne- ja viestintävirasto. Noudettu 2021-03-02 osoitteesta https://www.traficom.fi/sites/default/files/media/file/TIKU-M_Maaritelmadokumentti.pdf
- Traficom (2019). Oikeutesi viestinnän peruspalveluihin. Liikenne- ja viestintävirasto. Noudettu 2021-03-02 osoitteesta <https://www.traficom.fi/fi/viestinta/laaja-kaista-ja-puhelin/oikeutesi-viestinnan-peruspalveluihin>
- Tuomikoski, M. (2018). Pikkukunnalta rohkea päänavaus: Sysmä ottaa käyttöön kaikille suomalaisille avoimen e-kuntalaisuuden. Yle uutiset. Noudettu 2021-02-27 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10396372>.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2020). Työolobarometri 2019 [Sähköinen tietoaaineisto]. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 53/2020. Noudettu 2021-02-24 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162527/TEM_2020_53.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2017). Työolobarometri Syksy 2016. [Sähköinen tietoaaineisto]. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Työelämä: 34/2017. Noudettu 2021-04-21 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80549/TEMrap_34_2017_verkkojulkaisu.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2014). Työolobarometri 2013 [Sähköinen tietoaaineisto]. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Työ ja yrittäjyys: 32/2014. Noudettu 2021-02-25 osoitteesta <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Ty%C3%B6olobarometri+syksy+2013+09092014.pdf>
- Vainio, A. (2020). MT-gallup: 68 prosenttia kaupunkilaisista ajattelee maaseudun veto-voiman kasvaneen koronan aikana. Maaseudun tulevaisuus. Noudettu 2020-01-18 osoitteesta <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka/artikkeli-1.1228481>
- Valtioneuvosto (2021). Hallituksen tiedot ja kokoonpano. Noudettu 2021-03-03 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/74>

- Valtioneuvosto, (2018). Millaista monipaikkaisuutta Suomeen: Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta. Noudettu 2021-04-21 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160469>
- Valtiovarainministeriö (n.d., a). EU ja kansainvälinen yhteistyö ICT-asioissa. Noudettu 2021-03-01 osoitteesta <https://vm.fi/eu-ja-kansainvalinen-yhteistyo>
- Valtiovarainministeriö (n.d., b). Tieto- ja tiedonhallinnan ohjaus sekä tietopolitiikka. Noudettu 2021-03-01 osoitteesta <https://vm.fi/tietopolitiikka-ja-ohjaus>
- Valtiovarainministeriö (2018). Kaksoiskuntalaisuus on monipaikkaista. Noudettu 2021-02-26 osoitteesta <https://vm.fi/-/kaksoiskuntalaisuus>
- Vihinen, H. (2020). Maaseudun ja kaupungin yhdistävä Uusimaa. Uudenmaan liitto. Noudettu 2020-04-15 osoitteesta https://www.uudenmaanliitto.fi/aluekehitys/tulevaisuuskirja/onnellisten_uusimaa/maaseudun_ja_kaupungin_yhdistava_uusimaa.36630.blog
- Virtuaaliyliopisto (n.d.). Tutkimusmenetelmät. Taideteollinen korkeakoulu. Noudettu 2021-03-27 osoitteesta http://www2.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/1364_empiir.html#teemahaas
- Visvizi, A. & Lytras M., D. (2020). Sustainable Smart Cities and Smart Village Research: Rethinking Security, Safety, Well-being, and Happiness. Sustainability (volume 12), 1, 215. <https://doi.org/10.3390/su12010215>

Liitteet

Liite 1. Etätyöntekijöiden haastattelurunko

Taustatiedot

Sukupuoli:

Ikä:

Sosioekonominen asema:

Perhestatus:

Asuinkunta:

Etätyöt

Millainen side ja suhde sinulla on paikkoihin, joissa etätyöskentelet?

Jos saisit valita vapaasti, missä ja miten harjoittaisit etätyöskentelyä mieluiten?

Miten kuvailisit etätyöskentelykokemuksiasi?

Mitkä tekijät koronapandemian lisäksi ajavat sinua etätyöskentelemään?

Tietotekniikka ja etätyötilat

Millainen etätyöskentelytila olisi sinulle optimaalisin?

Onko internetyhteys ja muu tietotekniikka riittävä työn suorittamiseen ja onko sinulla ollut aiemmin ongelmia? Miksi?

Elinvoimaisuus

Miten luonnehtisit maaseutua etätyöskentelijän silmin?

Onko Evijärvi mielestäsi vetovoimainen kunta, ja jos on, niin miksi se on?

Millaiset palvelut koet etätyökunnassa tarpeellisina ja arkeasi täyttävinä?

Mitkä tekijät ovat maaseudulla ongelmia tai rajoittavat etätyöskentelyäsi?

Millaisilla toimilla sinä lähtisit kehittämään Evijärveä etätyöystävällisemmäksi kunnaksi?

Monipaikkaisuus

Kuinka monipaikkaisena henkilönä itsesi pidät? Mikä monipaikkaisuudessa houkuttelee vai houkuttelee?

Mitä mieltä olet kaksoiskuntalaisuudesta, olisitko valmis maksamaan veroja myös etätyökuntaan?

E-kuntalaisuus tarjoaa monipaikkaiselle henkilölle tavan saada vaikuttaa kaksoiskuntansa päätöksentekoon digitaalisin tavoin. Mitä ajattelet e-kuntalaisuudesta?

Liite 2. Kunnan toimihenkilön haastattelurunko

Etätyöntekijät elinvoimaisuustekijöinä

Haluaako kunta aktiivisesti houkutella kakkosasujia ja etätyöntekijöitä?

Millaisena näet kunnan etätyöntekijöiden vaikutuksen kunnan elinvoimaisuuteen?

Etätyöskentelymahdollisuudet

Millaiset resurssit kunnassa on työskennellä etänä?

Miten kunta on edistänyt valokuituverkon rakentamista ja käyttöä alueella?

Vetovoima

Onko Evijärvi mielestäsi vetovoimainen kunta, ja jos on, niin miksi se on?

Millainen imago kunnalla on ulkopuolisten silmässä, entäpä asukkaiden silmissä?

Millaisia ongelmia ja etätyöskentelyn rajoittavia tekijöitä näet maaseudulla?

Palvelut

Millaisia palveluita mielestäsi etätyöskentelijöille täytyisi tarjota, jotta he kokevat arkensa etätyökunnassa toimivaksi ja miellyttäväksi?

Millaisilla toimilla kunta informoi palvelutarjonnastaan alueen vapaa-ajan asukkaita ja etätyöntekijöitä vai informoiko?

Millaisilla toimilla Evijärveä täytyisi kehittää etätyöystävällisemmäksi kunnaksi?

Monipaikkaisuus

Mitä mieltä olet monipaikkaisuudesta ja mikä monipaikkaisuudessa ihmisiä houkuttelee vai houkutteleeko?

Mitä mieltä olet kaksoiskuntalaisuudesta ja näkisitkö sen todennäköisenä vaihtoehtona Evijärvellä?

Mitä mieltä olet monipaikkaisten kuten vapaa-ajan asukkaiden vaikutusmahdollisuuksista etätyöskentelykunnan päätöksentekoon Evijärvellä? Onko vaikutusmahdollisuudet riittävät?

E-kuntalaisuus tarjoaa monipaikkaiselle henkilölle tavan saada vaikuttaa kaksoiskuntansa päätöksentekoon digitaalisin tavoin. Mitä ajattelet e-kuntalaisuudesta?